ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΤΟΥ

ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΜΑΘΗΜΑ

ΥΠΟ

ΤΙΜ. Ε. ΗΛΙΟΠΟΥΛΟΥ

Ὑφηγητοῦ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΥ ΑΛΕΞ. ΠΑΠΑΓΕΩΡΓΙΟΥ

— Ὁδὸς Ὀφθαλμιατρείου. Ἀριθ. — 3

1896

ΑΚΑΔΗΜΙΑ
ΑΘΗΝΩΝ
N
1210

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ν. 1810

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ
ΑΘΗΝΩΝ
751
22 ΣΕΠ. 1958

Τὸ μάθημα τοῦτο ἔκρινα ἀπαραίτητον νὰ φέρω εἰς τὸ φῶς τῆς δημοσιότητος, διότι περιέχει τὰς γενικὰς γραμμάς, δι᾿ ὧν καθορίζεται ὁ σκοπὸς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἐμῆς διδασκαλίας καὶ τῆς καθόλου ἐπιστημονικῆς ἐργασίας μου ἐν τῷ κλάδῳ τοῦ δικαίου, εἰς ὃν ἀφιέρωσα τὰς ἀσθενεῖς μου δυνάμεις. Δι᾿ αὐτοῦ χαράσσεται ἡ ὁδὸς ἣν θέλω βαδίσει, διαγράφεται τὸ πρόγραμμα τῆς ἐμῆς ἐργασίας.

Ἐν τῷ μέσῳ τῶν πολλῶν καὶ πρὸς ἀλλήλας ἀντιμαχομένων δοξασιῶν περὶ τῶν θεμελιωδῶν βάσεων τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης εὑρισκόμενος πᾶς ὁ ἐπιλαμβανόμενος νὰ ἐργασθῇ ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς ὀφείλει εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς νὰ δηλώσῃ σαφῶς καὶ ἀπροκαλύπτως ὑπὲρ τίνων θὰ ἀγωνισθῇ ἰδεῶν, ὑπὸ τίνα θὰ ταχθῇ σημαίαν. Μόνον οὕτω τὸ ἔργον αὐτοῦ δύναται νὰ προσλάβῃ τὸν χαρακτῆρα τῆς ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης ἥτις οὐδαμῶς δύναται νὰ χωρήσῃ ἐν τῷ δρόμῳ αὐτῆς, ἂν μὴ φωτίζηται ὑπὸ μιᾶς ὁδηγοῦ ἰδέας, ἂν μὴ προδιαγεγραμμένον καὶ ἑνιαῖον ἀκολουθῇ σύστημα.

Διὰ τῆς δημοσιεύσεώς μου ταύτης σὺν τῇ προλαβούσῃ «περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς» γίνονται γνωσταὶ αἱ ἀρχαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ σύμβολον τῆς ἐπιστημονικῆς μου πίστεως καὶ ἐξ αὐτῶν πᾶς ὁ θέλων δύναται νὰ μὲ κρίνῃ.

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
Τ. ΗΛΙΟ...
ΕΚ ΔΩΡΕ...

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΚΑΙ ΤΗΣ ΜΕΘΟΔΟΥ ΤΗΣ ΕΠΙΣΤΗΜΗΣ

ΤΟΥ

ΠΟΙΝΙΚΟΥ ΔΙΚΑΙΟΥ

Τὸ πρώτιστον ἔργον παντὸς ἐπιχειροῦντος τὴν μελέτην καὶ διδασκαλίαν ἐπιστήμης τινὸς εἶνε ὁ ὁρισμὸς αὐτῆς. Πρὸ πάσης ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης δέον κατὰ πρῶτον λόγον νὰ ὁρισθῇ τὸ ἔδαφος ἐφ' οὗ αὕτη ἐκτελεσθήσεται, τὸ ἀντικείμενον τουτέστι, καὶ τὰ ὅρια αὐτῆς, καὶ κατ' ἀκολουθίαν ἡ μέθοδος, ἤτοι ὁ τρόπος τῆς ἐρεύνης ταύτης. Ἄνευ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου ἀδύνατος εἶνε ἡ γνῶσις τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιστήμη τις ἐπιδιώκει, καὶ ὁ εἰσερχόμενος ἐν τῷ κύκλῳ αὐτῆς ὁμοιάζει τῷ βαδίζοντι ἄνευ ὡρισμένης ἐκ τῶν προτέρων διευθύνσεως, ἄνευ συνειδήσεως τοῦ τέρματος πρὸς ὃ βαίνει, καὶ συνεπῶς ἄνευ συνειδήσεως τῆς πρὸς αὐτὸ ἀγούσης ὁδοῦ. Ἀλλ' ἐκ τοιαύτης ἐργασίας βεβαίως ἐπιστημονικὸν φῶς δὲν δύναται νὰ παραχθῇ, σύγχυσις δὲ μόνον καὶ συσκοτασμός.

Ἂν δὲ τοῦτο ἀναντιρρήτως ἀληθεύῃ ἐπὶ πάσης ἐπιστήμης, ἔτι μᾶλλον πρόδηλον καθίσταται προκειμένου περὶ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου, διότι διάφοροι ἐκράτησαν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐν διαφόροις ἐποχαῖς καὶ νῦν εἰσέτι ὑπάρχουσι γνῶμαι περὶ τοῦ ἔργου αὐτῆς.

I

Ἡ ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ἀστικοῦ ἢ κυρίως εἰπεῖν τοῦ Ῥωμαϊκοῦ δικαίου διάσπασις εἰς δύο διακεκριμένας καὶ πολεμίας ἀλλήλαις σχολάς, τὴν *φιλοσοφικὴν* καὶ τὴν *ἱστορικήν*, μετεδόθη καὶ εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Οὕτω δὲ αἱ δύο ἀντίθετοι τάσεις αἱ ἐμπνέουσαι ἑκατέραν τῶν σχολῶν τούτων παρουσιάζονται καὶ ἐν αὐτῇ [1].

Ἀφ' ἑνὸς ὡς κύριον ἔργον τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐθεωρήθη ἡ γνῶσις τῶν ἀπολύτων καὶ αἰωνίων ἀρχῶν τοῦ καλουμένου *φυσικοῦ* ἢ *φιλοσοφικοῦ* ἢ *λογικοῦ* ποινικοῦ δικαίου. Οἱ τῇ δόξῃ ταύτῃ ἀκολουθοῦντες ποινικοὶ συγγραφεῖς οὐδεμίαν ἀποδίδοντες ἀξίαν εἰς τὸ θετικὸν καὶ ἰσχῦον δίκαιον, οὐδ' εἰς τὰς συγκεκριμένας κατὰ τόπον καὶ χρόνον κοινωνικὰς ἀνάγκας, εἰς ἃς τοῦτο δέον νὰ ἀνταποκρίνηται, πιστεύουσιν εἰς τὴν ὕπαρξιν ἑτέρου δικαίου, ἀπολύτως ἀληθοῦς, ἀνεξαρτήτου τόπου καὶ χρόνου, αἰωνίου καὶ ἀμεταβλήτου, καὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου τούτου ἐπιζητοῦσι διὰ τῆς μεταφυσικῆς σκέψεως ν' ἀποκαλύψωσι. Ταύτας δὲ δημιουργοῦντες, ἕκαστος κατὰ τὴν ἰδίαν ὑποκειμενικὴν κρίσιν, θέτουσιν ὡς πρότυπον παντὸς θετικοῦ δικαίου, εἰς τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου δέον ν' ἀποβλέπῃ ἡ ἐπιστήμη [2]. «Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγει εἰς τού-

[1] Ἰδ. Binding· Strafgestzgebung, Strafjustiz und Strafrechtswissenschaft in normalen Verhältniss zu einander ἐν τῇ Zeitschrift für ges. Strafr. I. σ. 19.

[2] Ἰδ. καὶ Geib. Lehrbuch des deutschen Strafrechts I. § 56. Οὑτωσὶ περιγράφει ὁ Geib τοὺς χαρακτῆρας τῆς σχολῆς ταύτης. «Περιφρόνησις παντὸς ἱστορικῶς δεδομένου μετ' ἀμέτρου ὑπερτιμήσεως τῆς ἰδίας ἀξίας καὶ τῶν ἰδίων δυνάμεων· φιλανθρωποκοσμοπολιτικὴ ὀνειρο-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

των, ὁ Titmann, εἶνε καθαρῶς *φιλοσοφικὴ* ἐπιστήμη, διότι ἔχει μόνον τὸν λογικὸν νόμον ὡς πηγὴν καὶ πᾶν θετικὸν τῇ εἶνε ξένον». Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγει ἕτερος, ὁ Henke, «δὲν ὀφείλει νὰ προσηλῶται εἰς τοὺς ἐλλιπεῖς καὶ σκληροὺς ποινικοὺς νόμους πολιτείας τινός, ἀλλὰ νὰ προβαδίζῃ καὶ ν' ἀνακαλύπτῃ τὸ ἰδεῶδες, εἰς πραγμάτωσιν τοῦ ὁποίου δέον νὰ τείνῃ ἡ νομοθεσία».

Ἀληθῶς οἱ μετριώτεροι τῶν τῆς σχολῆς ταύτης νομοδιδασκάλων διακρίνουσιν ἐν τοῖς ἔργοις αὐτῶν τὸ φυσικὸν ἀπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀναγκαίαν θεωροῦντες ἰδίαν ἐφ' ἑκάστου ἔρευναν [1]. Ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἐν ὑποδεεστέρᾳ θέτουσι μοίρᾳ τὸ θετικὸν δίκαιον μετὰ περιφρονήσεως ὁμιλοῦντες

πόλησις μετὰ περιφρονήσεως παντὸς ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ πάσης ἐθνικῆς συνειδήσεως· παράφορος ὑπὲρ τῆς ἀνθρωπότητος ζῆλος καὶ ὅμως ἀλόγιστος σκληρότης ἐν τῇ πρακτικῇ ἐφαρμογῇ· Ἐνθουσιασμὸς διὰ πᾶν τοὐλάχιστον κατὰ τὸ φαινόμενον μέγα καὶ ὡραῖον συγχρόνως ὅμως φόβος πάσης βαθυτέρας ἐρεύνης καὶ ἕνεκα τούτου μετάπτωσις εἰς κοινὴν φρασεολογίαν καὶ αἰσθηματολογίαν». Εἰς τὴν σχολὴν ταύτην ἥτις ἀπὸ τῶν μέσων τοῦ 18ου αἰῶνος ἤρξατο ἀναφαινομένη, δύνανται νὰ καταταχθῶσιν οἱ: Montesquieu. De l'esprit des lois. 1748 (Ἰδίως εἰς τὸ ποινικὸν δίκαιον ἀφορῶσι τὰ Βιβλ. VI. XII).—Beccaria. Dei delitti e delle pene 1761 (Καὶ Ἑλλην. μετάφρασις τοῦ 1802 ἐκδοθεῖσα τὸ δεύτερον τῷ 1823).—Voltaire. Prix de la Justice et de l'humanité. 1778.—Filangieri. La Scienza della legislazione· 1780—1785.—Pastoret· des lois pénales 1790.—R. F. Hommel. Philosophische Gedanken über das Criminalrecht· 1784.—E. K. Wieland Geist der peinlichen Gesetze· 1783, —J. v. Soden. Geist der peinlichen Gesetgebung Deutschlands· 1792. —Ch. K. Stübel. System des allgemeinen peinlichen Rechts, etc· 1795.—Feuerbach. Rewision der Grundätze und Grundbegriffe des peinlichen Rechts· 1800.—Zachariä. Anfangsgründe des philosophischen Griminalrechts.—A. Bauer. Grundlinien des philosophischen Criminalrechts· 1825.—L. Richter. Das Philosophische Strafrecht, begründet auf die Idée der Gerechtigkeit· 1829, etc. Titmann — Uber die wiss. Behdlg des p. Rechts.—Henke. Krim. Versuche I· Handbuch.

[1] Ἰδ. Binding. Handb. des Strafrechts I § 2. σ. 8.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

περὶ αὐτοῦ καὶ ἀρνούμενοι εἰς τὴν περὶ τούτου ἔρευναν τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐπιστήμης. Τὸ ἰδεῶδες δίκαιον θεωρεῖται ὑπ' αὐτῶν ὡς τὸ κύριον τῆς ἐπιστήμης ἀντικείμενον, διὰ τῶν ἀρχῶν τοῦ ὁποίου δέον ν' ἀναπληρῶνται πᾶσαι αἱ ἐλλείψεις καὶ τὰ κενὰ τῆς νομοθεσίας. «....Ἂν τὸ φυσικὸν δίκαιον ὑποταχθῇ εἰς τὸν θετικὸν νόμον, λέγει ὁ Kirchmann, τὸ κακὸν διὰ τὴν ἐπιστήμην θὰ ᾖ πολὺ μεῖζον. Ἀπὸ ἱερείας τῆς ἀληθείας θὰ μεταβληθῇ διὰ τοῦ θετικοῦ νόμου εἰς θεραπαινίδα τῆς συμπτώσεως, τῆς πλάνης, τοῦ πάθους, τοῦ παραλογισμοῦ. Ἀντὶ τοῦ αἰωνίου καὶ ἀπολύτου ἀντικείμενον αὐτῆς θὰ καταστῇ τὸ τυχαῖον, τὸ ἐλλιπές. Ἀπὸ τοῦ αἰθέρος τοῦ οὐρανοῦ, θὰ πέσῃ εἰς τὸν βόρβορον τῆς γῆς [1]».

Ἡ δόξα αὕτη ἐκυριάρχησεν ἐπὶ πολὺν χρόνον καὶ μέχρις ἐσχάτων ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποπλανήσασα ταύτην τοῦ ἀληθοῦς προορισμοῦ της καὶ μεταβαλοῦσα εἰς καθαρῶς *μεταφυσικὴν* ἐπιστήμην, οὐδὲν ἄλλο ἐπιδιώκουσαν ἢ τὴν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐφαρμογὴν τῶν διαφόρων φιλοσοφικῶν ἰδεῶν καὶ συστημάτων· οὕτω λ. χ. οἱ πλεῖστοι τῶν νεωτέρων καὶ σπουδαιοτέρων Γερμανῶν ποινικολόγων, ὡς ὁ Berner, ὁ Köstlin, ὁ Hälschner εἰσὶν οἱ πρόμαχοι τῶν φιλοσοφικῶν ἀρχῶν τοῦ Hegel ἐπὶ τοῦ πεδίου τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἐπὶ τῶν ἀρχῶν τούτων θεμελιοῦσι τὸ ποινικὸν δίκαιον, ἀπ' αὐτῶν

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

[1] Kirchmann. Wertlosigkeit der Jurisprundenz als Wissenschaft. Berlin 1848.—«Τὸ θετικὸν ποινικὸν δίκαιον, λέγει ὁ Stübel (System S. 130—140), εἶνε τὸ ἐλάχιστον μέρος τῆς ποινικῆς ἐπιστήμης καὶ συνίσταται κατὰ μέγα μέρος ἐκ πραγμάτων μνήμης. Ἂν ἡ ἐπιστήμη αὕτη δὲν περιελάμβανέ τι εὐρύτερον ἡ ἀκαδημαϊκὴ ταύτης σπουδὴ οὐδεμίαν ἤθελεν ἐνέχει σημασίαν». Ἴδ. καὶ Zirkler Revision. I. 131.—Stürzer, über den zustand des Krim-Wesens u. s. w. S. 40 f. Bauer-Warnungs theorie S. 245.

ἀρύονται τοὺς θεμελιώδεις αὐτοῦ κανόνας, δι᾿ αὐτῶν οὐ μόνον ἀναπληροῦσι τὰς ἐλλείψεις τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀλλὰ πολλάκις καὶ μεταβάλλουσι τοὺς ὁρισμοὺς αὐτοῦ συμφώνως τῇ φιλοσοφικῇ ἰδέᾳ, ἧς τὴν πραγμάτωσιν ἐπιδιώκουσι [1].

Ὁ νεώτατος τοῦ τοιούτου συστήματος ἀντιπρόσωπος εἶνε ὁ Hälschner. Διατρέχοντες τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐπιγραφόμενον «τὸ κοινὸν Γερμανικὸν ποινικὸν δίκαιον» βλέπομεν ἐν αὐτῷ πιστῶς κατοπτριζομένην τὴν Ἐγελειανὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν πρὸς τὸ ἰδεῶδες φιλοσοφικὸν δίκαιον ἀφοσίωσιν πληροῦσαν πάσας τὰς σελίδας αὐτοῦ. Οὕτω λ. χ. τὴν «ἰδεώδη οὐσίαν τοῦ δικαίου» ἢ τὴν «θεωρητικὴν οὐσίαν τοῦ καθ᾿ αὑτὸ δικαίου» (ὑπονοῶν διὰ τῶν φράσεων τούτων τὸ φυσικὸν δίκαιον) ἀντιτάσσει εἰς τὴν «πεπερασμένην καὶ ἱστορικῶς ὡρισμένην ὕπαρξιν τοῦ δικαίου» (τὸ θετικὸν δίκαιον), τὴν «θεωρητικὴν οὐσίαν τοῦ ἐγκλήματος» εἰς τὴν «συγκεκριμένην αὐτοῦ ἐμφάνισιν» καὶ ἀξιοῖ ἵνα τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος ὁρίσῃ ἀνεξαρτήτως τοῦ θετικοῦ δικαίου [2] (σ. 10, 17, 82).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐξ ἑτέρου μέρους ἡ ἱστορικὴ σχολὴ ἡ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τῶν Σαβινύ, Οὔγγω καὶ Πούχτα τοσαύτην ἀποκτήσασα λάμψιν καὶ ἰσχὺν ἐν τῷ ἀστικῷ δικαίῳ, ἀσθενῆ ἔσχε τὴν ἐπίδρασιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐλαχίστους ἀριθμοῦσα ἐν αὐτῇ τοὺς ὀπαδούς [3].

[1] Ἴδε καὶ Binding. Lehrb. des Strafr § 2 σ. 7—8. Κατὰ τὸν Loening (Über geschichtliche und ungeschichtl. Behandlung des deutsch. Strafr) «ὅ,τι κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη ὑπὸ τὸ ὄνομα «Κοινὸν» ἢ «Γερμανικὸν δίκαιον» ἤχθη εἰς φῶς οὐδὲν ἄλλο πράγματι ἦτο ἢ τὸ ἐκ τῶν προτέρων (das apriorische) δημιουργούμενον, τὸ ὑποκειμενικὸν ἰδεῶδες δίκαιον τῆς Ἐγελειανῆς σχολῆς, τὸ μέτρον διὰ τὴν κριτικὴν τῶν ὑφισταμένων τοπικῶν δικαίων, τὸ ὑπόδειγμα διὰ μίαν θᾶσσον ἢ βράδιον προσδοκωμένην νομοθεσίαν τῆς Αὐτοκρατορίας».

[2] Ἴδε καὶ Merkel. Über das gemeine deutsche Strafrecht. v. Hälschner und den Idealismus in der Strafrechtswissenschaft. (Zeitchrift für gesam. Strafrechtsw. 1 σ. 557.

[3] Ὡς λ. χ. τοὺς Biener Beiträge zur Gesch. d. Inquisitionsproc.

Γνωστά εἰσι τὰ δόγματα τῆς σχολῆς ταύτης, ἐκ διαμέτρου ἀντιτιθέμενα πρὸς τὰ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς. Κατ' αὐτὰ τὸ δίκαιον δὲν παράγεται διὰ τῆς φιλοσοφικῆς σκέψεως καὶ τῆς ἐπιστήμης, ἀλλὰ γεννᾶται φυσικῶς καὶ ἀναγκαίως ἀπὸ τῆς συνειδήσεως ἑκάστου λαοῦ καὶ ἀναπτύσσεται συμφώνως ταῖς κοινωνικαῖς ἀνάγκαις καὶ περιστάσεσιν. Ἐν σταθερᾷ ἐξαρτήσει ἀπὸ τοῦ χαρακτῆρος, τῶν ἠθῶν, τοῦ βαθμοῦ τοῦ πολιτισμοῦ, τῶν ὑλικῶν ὅρων καὶ τῶν διαφόρων τυχῶν καὶ περιστάσεων τοῦ λαοῦ ἐξελίσσεται ἡ ἱστορία τῆς μορφώσεως τοῦ δικαίου. Ἔργον, ἑπομένως, τῆς ἐπιστήμης εἶνε οὐχὶ ἡ δημιουργία τοῦ δικαίου, ἀλλ' ἡ γνῶσις αὐτοῦ οὕτω γεννωμένου καὶ ἀναπτυσσομένου, διὰ τῆς μελέτης κυρίως τῆς ἱστορικῆς ἀνελίξεως αὐτοῦ. Μόνον διὰ τῆς τοιαύτης μελέτης δυνατὴ εἶνε ἡ κατανόησις τῶν τε κατ' ἰδίαν ὁρισμῶν καὶ τοῦ ὅλου πνεύματος, ὅπερ διέπει τὸ ἰσχῦον δίκαιον. Τοὐναντίον πᾶσα κριτικὴ ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἔρευνα, πᾶσα σκέψις καὶ μελέτη τείνουσα εἰς τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ, ἀνεξαρτήτως ἀπὸ τῆς φυσικῆς καὶ ἀναποδράστου ἱστορικῆς αὐτοῦ ἐξελίξεως, εἶνε ἔργον ξένον τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου, κείμενον ἐκτὸς τῶν ὁρίων αὐτῆς.

Τὴν σημαίαν τῆς σχολῆς ταύτης ἀπὸ πολλοῦ χρόνου τελείως ἐγκαταλειφθεῖσαν ἐν τῷ κύκλῳ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀνεπέτασε καὶ αὖθις ὁ ἐν Ἰέννῃ καθηγητὴς Richard Loening διὰ τοῦ ἐν ἔτει 1882 ἐκφωνηθέντος εἰσιτηρίου ἀκαδημαϊκοῦ λόγου του [1]. Περιγράφων οὗτος τὰ ἄτοπα τῆς κρατησάσης φιλοσοφικῆς τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐρεύνης, τῆς

S. 1-3 καὶ N. Arch. des Crimin. Rechts. X S. 504-510. 605 ἑπόμ.— Rosshirt. Entwickelung des Strafrechts.—Woringen. Beiträge zur Geschichte d. deutsch. Strafr. σ. 1-15.

[1] Über geschichtliche und ungeschichtliche Behandlung des deutschen Strafrechts.—Zeitschr. für die gesamte Strafrechtswiss. Τόμ. 3ος σ. 219.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐπιζητούσης διὰ τῆς θεωρητικῆς καὶ ἐκ τῶν προτέρων (a priori) σκέψεως νὰ κατασκευάσῃ τὸ δίκαιον, περιπίπτει εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον, περιορίζων τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης ἐν μόνῃ τῇ γνώσει τοῦ θετικοῦ δικαίου διὰ τῆς μελέτης τῆς ἱστορικῆς ἀνελίξεως αὐτοῦ. «Ἡ ἐπιστήμη . . . λέγει, δὲν ἔχει ὡς ἔργον νὰ πλάσῃ, νὰ παραγάγῃ τὸ δίκαιον, ἀλλὰ μόνον νὰ γνωρίσῃ αὐτὸ ὡς τοῦτο ἐν ὡρισμένοις καιροῖς καὶ λαοῖς παρήχθη. Εἶνε ἡ θεωρία τοῦ ὑπάρχοντος οὐχὶ τοῦ παρακτέου, τοῦ δέοντος ὑπάρξαι δικαίου».

Μεταξὺ τῶν δύο τούτων ἀντιθέτων ῥοπῶν εὑρεθεῖσα ἡ σύγχρονος ἐπιστήμη δὲν ἀφέθη ἕρμαιον εἰς τὴν φορὰν αὐτῶν, ἀλλὰ μακρυνθεῖσα ἐξ ἴσου ἀμφοτέρων ἤρξατο νὰ βαδίζῃ ἐπὶ νέας ἀσφαλεστέρας ὁδοῦ[1].

Τὰ δόγματα τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς συνδέονται, ὡς εἴρηται, ἀρρήκτως μετὰ τῆς πίστεως εἰς ἓν ὑπέρτερον καὶ ἀνεξάρτητον ἀπὸ πάσης ἀνθρωπίνης δράσεως δίκαιον, οὗτινος ἄγνωστος ἡ ἀρχὴ καὶ ἡ πηγή, αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον, οὐδεμίαν ἔχον ἀντικειμενικὴν ὑπόστασιν ἀλλ' ὑφιστάμενον μόνον ἐν τῇ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει καὶ διὰ τῶν πτερύγων τῆς σκέψεως καὶ τοῦ λόγου ἀποκαλυπτόμενον. Τὸ δίκαιον τοῦτο εἶνε τὸ καλούμενον *φυσικὸν* ἢ *φιλοσοφικὸν* ἢ *λογικὸν* δίκαιον. Ἀλλ' ἡ πίστις εἰς τὴν ὕπαρξιν τοιούτου δικαίου ἐκλονίσθη ἐκ βάθρων καὶ κατέπεσεν ἰδίως ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις. Ἡ ἐν γένει θετικὴ τροπὴ ἥτις ἐπεκράτησεν ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς ἐρεύναις ἐπήνεγκε καὶ τὸ ἀποτέλεσμα τοῦτο.

[1] Οἱ τὴν ὁδὸν ταύτην ἐγκαινίσαντές εἰσιν οἱ ὀνομαστότεροι τῶν νεωτάτων ποινικολόγων, ὡς οἱ Liszt, Binding, Merkel, v. Bar, Lilienthal, κλπ. ἐν Γερμανίᾳ, ὁ Garraud ἐν Γαλλίᾳ, ὁ Ad. Prins ἐν Βελγίῳ, ὡς καὶ πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῶν ἐν Ἰταλίᾳ γεννηθεισῶν δύο σχολῶν, τουτέστι τῆς *ἀνθρωπολογικῆς* καὶ τῆς ἀποκληθείσης *τρίτης*, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τοιοῦτον ἀπόλυτον, αἰώνιον καὶ ἀμετάβλητον δίκαιον δὲν ὑπάρχει. Ἀπόδειξις τούτου εἶνε αἱ διὰ μέσου τῶν αἰώνων ἀπαύστως ἀνανεούμεναι καὶ μάταιαι πάντοτε ἀποβᾶσαι ἀπόπειραι πρὸς ἀποκάλυψιν αὐτοῦ. Οὕτως, ἐνῷ διδάσκεται ὅτι τὸ δίκαιον τοῦτο ὑπάρχει κεχαραγμένον ἐν πάσῃ ἀνθρωπίνῃ συνειδήσει, τοσοῦτοι μόχθοι καὶ ἀγῶνες δὲν κατώρθωσαν εἰσέτι ἐν τοσούτῳ προχείρῳ βιβλίῳ νὰ ἀναγνώσωσιν! Ἐνῷ δὲ κηρύσσεται *ἀμετάβλητον*, βλέπομεν αὐτὸ ἀενάως μεταβαλλόμενον κατὰ τὰς ἰδέας καὶ τὰς ψυχικὰς διαθέσεις τῶν διαφόρων φιλοσόφων, οἵτινες ἠσχολήθησαν περὶ αὐτοῦ. Ἡ πολιτεία τοῦ Πλάτωνος, ἡ Οὐτοπία τοῦ Μώρου καὶ ἡ Ἡλιούπολις τοῦ Καμπανέλλα, τὸ Jus Naturae τοῦ Οὐολφίου καὶ τὰ συστήματα τοῦ Καντίου καὶ τοῦ Ἐγέλου, ἡ «κοινωνικὴ συνθήκη» τοῦ Ῥουσσῶ καὶ τὰ κοινωνιστικὰ συστήματα τῆς νεωτέρας ἐποχῆς, πάντα ταῦτα τὰ ὀνειροπολήματα τῶν φιλοσόφων τὰ περιέχοντα τὰς παραβολωτέρας καὶ μᾶλλον ἀνεφαρμόστους ἰδέας ἐγράφησαν καὶ ἐδιδάχθησαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ φυσικοῦ δικαίου. Εἰσὶ τόσοι κώδικες τοῦ ἰδεώδους τούτου δικαίου περιέχοντες τὰς προτύπους δῆθεν ἀρχάς, ἐφ' ὧν ὁ κοινωνικὸς καὶ πολιτικὸς ὀργανισμὸς δέον νὰ βασίζηται!

Τὴν ἄρνησιν τοῦ φυσικοῦ δικαίου ἀνευρίσκομεν ἐν τοῖς δόγμασι τῆς ἱστορικῆς σχολῆς καὶ τοῦτο εἶνε τὸ ὀρθότερον τῶν διδαγμάτων αὐτῆς[1]. Τὸ δίκαιον, κατ' αὐτήν, δὲν εἶνε τὸ αὐθαίρετον δημιούργημα τῆς φαντασιοκοπίας τῶν φιλοσόφων, ἀλλ' εἶνε τὸ προϊὸν τῆς ζώσης ἀνθρωπίνης κοινωνίας, παραγόμενον ἀπὸ «*τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ*», καὶ τὰς ἀνάγκας καὶ τοὺς σκοποὺς αὐτοῦ προωρισμένον νὰ ἐξυπη-

[1] Ὁ πόλεμος κατὰ τοῦ φυσικοῦ δικαίου, λέγει ὁ Gierke, (Naturrecht und deutsches Recht. 1883) ἀνήκει κατὰ μέγα μέρος εἰς τὸ παρελθόν. Ὅ,τι ἐξ αὐτοῦ ἐπέζησεν εἰς τοὺς ξιφισμοὺς τῆς ἱστορικῆς σχολῆς εἶνε μόνον ἁπλῆ σκιὰ τῆς ἄλλοτε ὑπερηφάνου ἰσχύος του.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ρετήσῃ. Ἕνεκα δὲ τῆς τοιαύτης αὐτοῦ καταγωγῆς καὶ τοῦ τοιούτου προορισμοῦ του συνδέεται ἀρρήκτως πρὸς τὰς ποικίλας περιστάσεις τῆς κοινωνίας ἐν ᾗ παρήχθη, καὶ μορφοῦται ἀναλόγως τούτων. Ἀλλὰ τὴν ἀλήθειαν ταύτην ἀνέπτυξεν εὐρύτατα καὶ ἐν ὅλῃ αὐτῆς τῇ ἰσχύϊ ἓν τῶν ἐξοχωτέρων τῆς Γερμανικῆς ἐπιστήμης πνευμάτων, ὁ πολὺς Jhering, διὰ τοῦ θαυμασίου αὐτοῦ ἔργου «*Ὁ σκοπὸς ἐν τῷ δικαίῳ*».

Ἡ θεμελιώδης τοῦ ἔργου τούτου ἰδέα εἶνε ὅτι «ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δημιουργὸς τοῦ ὅλου δικαίου». Ἡ ὕπαρξις, τουτέστι, τοῦ δικαίου ἐξηγεῖται καὶ δικαιολογεῖται μόνον ἀπὸ τοῦ σκοποῦ ὃν ἐπιδιώκει. Ὁ σκοπὸς δ' οὗτος εἶνε ἡ ἐξασφάλισις καὶ συντήρησις τῶν ἀναγκαίων διὰ τὴν ὕπαρξιν τοῦ κοινωνικοῦ βίου ὅρων. Ἡ κοινωνικὴ αὕτη ἀνάγκη παρήγαγε τὸ δίκαιον καὶ αὕτη χρησιμεύει ὡς τὸ μέτρον τῆς περαιτέρω μορφώσεως καὶ ἀναπτύξεως αὐτοῦ. Πᾶσα, ὅθεν, ἰδέα περὶ δικαίου κειμένου ἐκτὸς πάσης κοινωνικῆς ζωῆς, ἀνωτέρου πάσης κατὰ τόπον καὶ χρόνον περιστάσεως, ἀπολύτου καὶ αἰωνίου, εἶνε οὐτοπία μὴ ἀξία σοβαρᾶς συζητήσεως [1].

Ἐκ τούτων συνάγομεν ὅτι: Ἡ ἐπιστήμη τοῦ δικαίου, καὶ συνεπῶς, καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ὡς ἀντικείμενον τῶν ἐρευνῶν της δὲν ἔχει τὸ ἀνύπαρκτον *φυσικὸν* δίκαιον ἀλλὰ μόνον τὸ ζῶν καὶ ἰσχῦον ἐν τῇ κοινωνίᾳ, τὸ *θετικὸν* καλούμενον δίκαιον [2].

Ἀλλ' ἀπὸ τῆς ἀσφαλοῦς ταύτης ἀρχῆς εἰς σφαλερὰ ἤχθησαν πορίσματα οἱ ὀπαδοὶ τῆς ἱστορικῆς σχολῆς περιορί-

[1] «Ἓν παγκόσμιον δίκαιον, διὰ πάντας τοὺς λαοὺς καὶ τοὺς καιρούς, λέγει ὁ Ihering, . . . , εἶνε ἡ αἰωνίως ἀναζητουμένη φιλοσοφικὴ λίθος, εἰς ἀναζήτησιν τῆς ὁποίας ἀσχολοῦνται οὐχὶ οἱ σοφοί, ἀλλ' οἱ μωροί». Ἴδ. Der Zweck im Recht I σ. 440.

[2] Ἴδ. καὶ Binding. Lehrb. σ. 9 § 2.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ζοντες τὸ ἔργον τῆς ἐπιστήμης εἰς μόνην τὴν γνῶσιν τοῦ θετικοῦ δικαίου διὰ τῆς μελέτης κυρίως τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἀπαγορεύοντες δὲ πᾶσαν ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν (de lege ferenda) ἔρευναν. Ἀποφεύγοντες τὰς αἰθερίας πτήσεις τῶν φιλοσόφων ποινικολόγων μεταπίπτουσιν ἐν τῷ ὑπερβολικῷ αὐτῶν ζήλῳ εἰς τὸ ἕτερον ἄκρον καὶ ἀπεκδύουσι τὴν ἐπιστήμην δικαιώματος, ὅπερ κατ' ἐξοχὴν τῇ ἀνήκει.

Βεβαίως τὸ δίκαιον δὲν δύναται νὰ δημιουργηθῇ διὰ τῆς φιλοσοφικῆς καὶ ἐξ ὑποκειμένου σκέψεως — a priori — τῆς αἰωρουμένης μακρὰν καὶ ὕπερθεν τοῦ πραγματικοῦ κόσμου καὶ πᾶσα τοιούτου εἴδους ἐργασία εἶνε, ἑπομένως, ξένη τῇ ἐπιστήμῃ. Ἀλλ' ἐκ τούτου οὐδαμῶς ἕπεται ὅτι πᾶσα τῆς ἐπιστήμης ἀνάμιξις ἐν τῇ δημιουργίᾳ καὶ τῇ τελειοποιήσει τοῦ δικαίου ἀποκλείεται. Ἀναγκαῖον μόνον εἶνε νὰ ὁρισθῶσι τὰ ὅρια καὶ ἡ μέθοδος αὐτῆς. Τὸ δίκαιον, ὡς εἴρηται, δημιουργεῖται ὑπὸ τοῦ σκοποῦ ὃν προώρισται νὰ ἐξυπηρετήσῃ. Πᾶσα, ἑπομένως, ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου ἐπιστημονικὴ κριτική, πᾶσα πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ τείνουσα ἔρευνα δέον ἀναποφεύκτως νὰ βασίζηται ἐπὶ τοῦ σκοποῦ τούτου. Ἀπὸ τῆς θετικῆς ἐρεύνης τοῦ πραγματικοῦ κόσμου, τῆς κοινωνικῆς ζωῆς ὑφ' ὅλας αὐτῆς τὰς ἐκφάνσεις, γνωρίζομεν τὰς ἀνάγκας εἰς ὧν τὴν θεραπείαν χρησιμεύει τὸ δίκαιον καὶ πορίζόμεθα, ἑπομένως, τὸ μέτρον δι' οὗ δυνάμεθα καὶ τὰς ἐλλείψεις αὐτοῦ νὰ γνωρίσωμεν καὶ τὸν τρόπον τῆς ἀναπληρώσεως αὐτῶν νὰ ἐξεύρωμεν. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου οὐδὲν ἔχει τὸ κοινὸν πρὸς τοὺς «αἰθέρας τοῦ οὐρανοῦ» κατὰ τὴν ἀνωτέρω παρατεθεῖσαν φράσιν ἑνὸς τῶν ἐνθουσιωδῶν τοῦ φυσικοῦ δικαίου λατρευτῶν, ἀλλ' εἶνε καὶ δέον νὰ ᾖ, τοὐναντίον, προσηλωμένη ἐπὶ τῆς γῆς, διότι τὸ ἔργον αὐτῆς εἶνε κατ' ἐξοχὴν γήϊνον καὶ πρακτικόν.

Ἀληθῶς ἡ θετικὴ αὕτη ἐπὶ τοῦ πραγματικοῦ κόσμου ἔρευνα δὲν ἐνεργεῖται ἀμέσως ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νικοῦ δικαίου ἀλλ' ἐμμέσως δι' ἄλλων βοηθητικῶν ἐπιστημῶν, περὶ ὧν κατωτέρω γενήσεται λόγος. Τὰ πορίσματα, ὅμως, τῶν ἐπιστημῶν τούτων εἰς μόνην αὐτὴν ἀνήκει νὰ ἑρμηνεύσῃ καὶ χρησιμοποιήσῃ πρὸς βελτίωσιν τοῦ δικαίου καθοδηγοῦσα τὸν νομοθέτην ἐν τῇ ἐπιτελέσει τοῦ ἔργου του.

Εἰς ταῦτα ἀντιτάσσει ὁ Loening ὅτι «τὸ δίκαιον παράγεται ἐν τῇ ζωῇ», ἔργον δὲ τῆς ἐπιστήμης δὲν εἶνε «νὰ ἑρμηνεύσῃ οὐδὲ νὰ μορφώσῃ τὴν ζωήν[1]». Ἀλλὰ δύσκολον εἶνε νὰ ἐννοηθῇ πῶς ἐν τῇ ζωῇ φύεται τὸ δίκαιον μόνον καὶ ἀφ' ἑαυτοῦ. Τὴν ἐξήγησιν τῆς ἰδέας ταύτης εὑρίσκομεν ἐν τῇ θεμελιώδει τοῦ αὐτοῦ συγγραφέως καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ δοξασίᾳ ὅτι τὸ δίκαιον εἶνε τὸ προϊὸν «τῆς συνειδήσεως τοῦ λαοῦ», ὅτι γεννᾶται, τουτέστι, καὶ μορφοῦται συμφώνως ταῖς κρατούσαις παρὰ τῷ λαῷ περὶ τοῦ δικαίου, ἐν γένει, καὶ περὶ ἑκάστου θεσμοῦ ἰδίᾳ ἰδέαις. Συνεπῶς, ὅθεν, τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ ἡ ἐπιστήμη τότε μόνον δύναται νὰ ἐπέμβῃ ἐν τῇ μεταβολῇ τοῦ δικαίου, ὅταν «νέαι ἰδέαι παρήχθησαν ἐν τῷ λαῷ καὶ ἤχθησαν εἰς φῶς[2]». Ὁ λαὸς οὕτως ἀνακηρύσσεται ὡς ὁ δημιουργὸς τοῦ δικαίου, ἡ δ' ἐπιστήμη θεωρεῖται ὡς ἁπλοῦν ὄργανον πρὸς μετάδοσιν τῷ νομοθέτῃ τῆς παρὰ τῷ λαῷ κρατούσης περὶ δικαίου ἰδέας.

Ἀλλὰ τὸ σφαλερὸν τῆς θεωρίας ταύτης δὲν εἶνε δύσκολον νὰ δειχθῇ. Καὶ πρῶτον μὲν οὐδεμίαν αὕτη ἐνέχει σαφῆ καὶ πρακτικὴν ἔννοιαν. Διότι τίνι τρόπῳ δύναται νὰ γνωσθῇ ἡ περὶ τοῦ δικαίου συνείδησις τοῦ λαοῦ; Ἕκαστος τῶν ἔν τινι χώρᾳ βιούντων δύναται ἄλλας νὰ ἔχῃ περὶ δικαίου ἰδέας ἤ, ἂν οὐχὶ τοῦτο, αἱ γνῶμαι δύνανται νὰ ὦσι διῃρημέναι. Τίς ἡ κρατήσουσα γνώμη; Γινώσκομεν ὅτι ἡ θεωρία αὕτη ἄγει ἀναγκαίως εἰς τὴν παραδοχὴν τοῦ ἐθίμου ὡς τοῦ

[1] Loening· αὐτόθι· ἐπισημ. 21.
[2] Loening· αὐτόθι σημ. 21.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

μόνου μέσου, δι' οὗ ἐκδηλοῦται ἡ περὶ τοῦ δικαίου συνείδησις τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ τὸ ἔθιμον — καὶ ἂν ἔτι δὲν ἀμφισβητηθῇ ἡ ἐσωτερικὴ ἀξία αὐτοῦ — ἀποτελοῦν τὴν πρώτην καὶ νηπιώδη μορφὴν τοῦ δικαίου, καὶ δυνάμενον ἴσως νὰ θεραπεύσῃ τὰς πρώτας, καὶ στοιχειώδεις τῶν ἀμορφώτων ἔτι κοινωνιῶν ἀνάγκας ἥκιστα εἶνε ἱκανὸν ἵνα ἐπαρκέσῃ εἰς τὰς πολλαπλᾶς καὶ ποικίλας τοῦ προηγμένου ἐν τῷ πολιτισμῷ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ. Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ αἰωνίως δρῶσα καὶ κινουμένη δὲν δύναται νὰ ἀναμείνῃ τὴν διὰ τοῦ χρόνου παραγωγὴν τοῦ ἐθίμου, ἀλλ' ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀμέσου ἀντιλήψεως τοῦ δικαίου, ὅπερ ῥυθμίζει πάσας αὐτῆς τὰς σχέσεις καὶ διευθύνσεις, καὶ ἄνευ τοῦ ὁποίου ὁ κοινωνικὸς ὀργανισμὸς οὐδ' ἐπὶ στιγμὴν δύναται νὰ λειτουργήσῃ. Πολλῷ δὲ μᾶλλον τοῦτο εἶνε πρόδηλον προκειμένου περὶ ποινικοῦ δικαίου. Διότι αὐτὴ ἡ φύσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποκρούει τὴν παραδοχὴν τοῦ ἐθίμου ὡς πηγῆς αὐτοῦ.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἐν τῇ δημιουργίᾳ τοῦ δικαίου βεβαίως ἐπιδρῶσι καὶ δέον νὰ καθορίζωσι ταύτην ὁ χαρακτήρ, τὰ ἤθη, ἡ διανοητικὴ καὶ ἠθικὴ ἀνάπτυξις τοῦ λαοῦ ὡς καὶ οἱ λοιποὶ ὅροι καὶ αἱ ἀνάγκαι ἑκάστης κοινωνίας. Ἡ ἰδέα ὅτι «ἐκ τῆς ζωῆς ἀπορρέει τὸ δίκαιον» μόνον τοιαύτην δύναται νὰ ἐνέχῃ ἔννοιαν. Ἀλλὰ μεταξὺ τῆς ζωῆς καὶ τοῦ νομοθέτου μεσολαβεῖ ἡ ἐπιστήμη καὶ αὕτη ὑποδεικνύει τῷ νομοθέτῃ τὰ στοιχεῖα, ἅτινα ἐν τῷ ἔργῳ του δέον νὰ λάβῃ ὑπ' ὄψει. Ἀληθῶς ἡ ἐπιστήμη οὐδὲν δημιουργεῖ ἀφ' ἑαυτῆς, ἀναγινώσκει μόνον ἐν τῷ πρὸ αὐτῆς ἀνοιγομένῳ μεγάλῳ βιβλίῳ τῆς ζωῆς, καὶ τὰ πορίσματα τῆς μελέτης ταύτης μεταδίδει τῷ νομοθέτῃ, ἀλλ' ἡ ἐργασία αὕτη εἶνε ἀπαραιτήτως ἀναγκαία διὰ τὴν παραγωγὴν καὶ τὴν ἐπὶ τὰ πρόσω μόρφωσιν τοῦ δικαίου.

Ἀλλ' ἐκτὸς τῆς πρακτικῆς ταύτης ἐρεύνης τῆς τεινούσης εἰς τὴν συμμόρφωσιν τοῦ δικαίου πρὸς τοὺς ὅρους καὶ

τὰς ἀπαιτήσεις τῆς κοινωνικῆς ζωῆς, αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἐρευνώμενον τὸ θετικὸν δίκαιον, ἄνευ τῆς συγκρίσεως αὐτοῦ πρὸς τὸν σκοπὸν ὃν ἐπιδιώκει, παρέχει ἀφορμὴν τῇ κριτικῇ τῆς ἐπιστήμης. Πολλάκις ἀναφαίνονται ἀντιφωνίαι, χάσματα καὶ ἐλλείψεις, ὧν τὴν ἐπανόρθωσιν ἀπαιτεῖ αὐτὴ ἡ λογικὴ συνάφεια, ἥτις δέον νὰ κρατῇ ἐν τῷ δικαίῳ. Ἂν δὲ τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου δὲν ἀνήκῃ ἡ ἐξεύρεσις καὶ ἡ ἐπίκρισις τῶν ἐλλείψεων τούτων, τίνι ἄλλῳ ἀνήκει; Μόνος ὁ ἀκριβῶς γινώσκων τὸ δίκαιον δύναται νὰ κρίνῃ ἀσφαλῶς καὶ περὶ τῶν ἐλλείψεων αὐτοῦ καὶ περὶ τοῦ τρόπου τῆς πληρώσεως αὐτῶν.

Διττόν, ἑπομένως, ἐστὶ τῆς ἐπιστήμης τὸ ἔργον. Ἀφ' ἑνὸς μὲν ἡ γνῶσις τοῦ ἰσχύοντος δικαίου (de lege lata), ἀφ' ἑτέρου δ' ἡ πρὸς βελτίωσιν αὐτοῦ τείνουσα κριτικὴ (de lege ferenda). Οὕτω δ' ἐργαζομένη ἡ ἐπιστήμη, κατὰ τὴν ὡραίαν τοῦ Binding εἰκόνα, «*κρατεῖ τὴν δᾷδα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ὁποίας βαδίζουσι δικασταὶ καὶ νομοθέται*».

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

II

Καὶ τοῦτο μὲν εἶνε τὸ σημεῖον, πρὸς ὃ τείνει ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου. Ἐξεταστέον, ἤδη, διὰ τίνος ὁδοῦ δύναται νὰ φθάσῃ ἀσφαλέστερον εἰς αὐτό, τίς, τουτέστιν, ἡ σκοπιμωτέρα μέθοδος ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἐργασίᾳ.

Ὡς τοιαύτη μία καὶ μόνη ἀποδεικνύεται: Ἡ ἀπὸ πολλοῦ χρόνου εἰσαχθεῖσα καὶ κρατήσασα ἐν τῇ ἐν γένει ἐπιστήμῃ τοῦ δικαίου ἤτοι ἡ καλουμένη *συστηματικὴ* μέθοδος, ἧς οἱ διακριτικοὶ χαρακτῆρές εἰσιν οἱ ἑξῆς:

Μὴ περιοριζομένη εἰς τὴν ἁπλῆν τῶν θετικῶν διατάξεων τοῦ νόμου ἑρμηνείαν ἐξάγει ἀπ' αὐτῶν διὰ τῆς *ἀφαιρέσεως* τὰς γενικὰς ἐννοίας καὶ τοὺς κανόνας τοῦ δικαίου. *Ἀφαίρεσις* καλεῖται ἡ ἀπὸ εἰδικῶν καὶ συγκεκριμένων ἐν-

νοιῶν ἐξαγωγὴ γενικῶν ἐννοιῶν περιλαμβανουσῶν πάσας τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις: Οὕτω λ. χ. ἀπὸ τῶν περὶ κλοπῆς διατάξεων τοῦ νόμου ποριζόμεθα διὰ τῆς ἀφαιρέσεως τὸν ὁρισμὸν τῆς κλοπῆς, ἀπὸ δὲ τῶν διατάξεων περὶ κλοπῆς, ἀνθρωποκτονίας, λῃστείας κλπ. ὁμοῦ λαμβανομένων ποριζόμεθα τὸν ὁρισμὸν τοῦ ἐν γένει *ἐγκλήματος*. Οἱ δ' οὕτως ἐξαγόμενοι κανόνες τοῦ δικαίου δὲν εἶνε, ἑπομένως, ὡς ἠδύνατό τις νὰ ἐκλάβῃ, ξένοι τοῦ θετικοῦ καὶ ἰσχύοντος δικαίου ἀλλὰ τοὐναντίον ἀπ' αὐτοῦ τούτου ἀπορρέουσι καὶ ἐπ' αὐτοῦ θεμελιοῦνται. Καὶ ἐν τούτῳ κεῖται ἡ πλάνη τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ὅτι τοὺς κανόνας καὶ τοὺς ὁρισμοὺς αὐτῆς ἀντλεῖ οὐχὶ ἀπὸ τοῦ θετικοῦ δικαίου ἀλλ' ἀπὸ τῆς φιλοσοφίας αὐτοῦ, ἀπὸ τῆς «*ἰδέας τοῦ δικαίου*», κατὰ τὴν φράσιν ἑνὸς τῶν ὀπαδῶν αὐτῆς, τοῦ Hälschner.

Τῶν οὕτω δ' ἐξηγμένων ἐννοιῶν καὶ κανόνων ἡ συστηματικὴ μέθοδος ἐπιχειρεῖ τὴν *ἀνάλυσιν*. Ἀνάλυσις καλεῖται ἡ λογικὴ ἐκείνη ἐργασία, δι' ἧς ἀποχωρίζοντες τὰ συστατικὰ ἐννοίας τινὸς στοιχεῖα ἐρευνῶμεν ἰδίᾳ ἕκαστον αὐτῶν. Ἡ ἐργασία αὕτη προηγεῖται πάσης ἄλλης ἐν τῷ νῷ τοῦ ἐπιστήμονος, διότι, ἵνα πορισθῇ οὗτος ἔννοιάν τινα, ἀναγκαίως ἀναζητεῖ κατὰ πρῶτον ἓν ἕκαστον τῶν στοιχείων αὐτῆς καὶ κατόπιν διὰ τῆς *συνθέσεως* τῶν στοιχείων τούτων σχηματίζει τὸν ὁρισμὸν τῆς περὶ ἧς πρόκειται ἐννοίας. Οὕτω δὲ βαίνει ἀπὸ τῶν εἰδικωτέρων ἐννοιῶν εἰς τὴν σύνθεσιν τῶν γενικωτέρων. Ἀλλ' ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει καὶ διδασκαλίᾳ δὲν εἶνε ἀναγκαῖον νὰ προηγῆται ἡ ἀνάλυσις τῆς συνθέσεως, τοὐναντίον δ' εἰς τὴν εὐχερεστέραν ἀντίληψιν καὶ σαφήνειαν συντελεῖ ἡ ἀπὸ τῶν γενικωτέρων ἐννοιῶν μετάβασις εἰς τὰς εἰδικωτέρας διὰ τῆς ἀναλύσεως[1]. Οὕτω λ. χ. προτάσσεται ἐν τῇ ἐπιστημονικῇ ἀναπτύξει ὁ ὁρισμὸς

[1] Ἴδ. καὶ F. v. Liszt Lehrb. des deutsch. Strafr. § 2.—Windscheid. Lehrbuch des Pandektenrechts I. § 24 καὶ ὑποσημ. 1.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τοῦ *ἐγκλήματος* καὶ κατόπιν διὰ τῆς ἀναλύσεως εὑρίσκονται τὰ συστατικὰ στοιχεῖα αὐτοῦ, ὧν πάλιν γίνεται ἡ εἰδικωτέρα ἀνάλυσις καὶ οὕτω καθεξῆς.

Ἀλλ' ὁ κυριώτερος χαρακτὴρ τῆς μεθόδου ταύτης εἶνε ἡ *συστηματικὴ* κατάταξις τῶν ἐννοιῶν. Ἕκαστος κανών, ἑκάστη ἔννοια τοῦ δικαίου δὲν κεῖται ἀνεξάρτητος καὶ ἀσύνδετος πρὸς τὰς λοιπάς, ἀλλὰ διατελεῖ ἐν λογικῇ καὶ ἐσωτερικῇ ἀλληλουχίᾳ πρὸς ταύτας. Τῇ ἐπιστήμῃ ἀνήκει νὰ ἀνεύρῃ καὶ ἀποδώσῃ τὴν ἁρμόζουσαν ἑκάστῃ ἐννοίᾳ ἐν τῷ ὅλῳ δικαίῳ θέσιν, ἀρχομένη ἀπὸ τῶν γενικωτέρων καὶ εἰς ταύτας ὑποτάσσουσα τὰς εἰδικωτέρας. Οὕτω δ' ἀναπαριστᾷ τὸ δίκαιον ὡς ἓν συστηματικὸν καὶ ἐναρμόνιον σύνολον ἀρχῶν, τοῦ ὁποίου πάντα τὰ μέρη εὑρίσκονται ἐν συναφείᾳ πρὸς ἄλληλα καὶ πρὸς τὸ ὅλον. Ἄνευ τοιαύτης συστηματικῆς κατατάξεως τῶν τοῦ δικαίου ἐννοιῶν, τὸ δίκαιον κεῖται ὡς ἄμορφος σωρὸς ὕλης, ἄνευ ἀρχῆς καὶ συνεχείας καὶ τέλους. Ἡ ἐπιστήμη εἶνε ὁ ἀρχιτέκτων ὁ ἐκ τῆς ἀμόρφου ταύτης ὕλης συνθέτων καὶ δημιουργῶν τὸ οἰκοδόμημα τοῦ δικαίου. Οὕτως ὥστε ὁ εἰσερχόμενος ἐν τῷ κύκλῳ αὐτοῦ κτᾶται εὐχερῶς καὶ σαφῆ τὴν ἰδέαν τοῦ τε ὅλου δικαίου καὶ τῶν καθ' ἕκαστον μερῶν αὐτοῦ.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἰσαχθεῖσα τὸ πρῶτον ἐν τῇ μελέτῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου ὑπὸ τῶν Ἰταλῶν ποινικολόγων τοῦ μεσαίωνος[1] καὶ βαθμηδὸν τελειοποιουμένη, ἐκράτησεν ἐν τῇ νεωτέρᾳ ἐπιστήμῃ. Ἐν αὐτῇ συναντῶνται ἀμφότεραι αἱ πολέμιαι ἀλλήλαις σχολαί, περὶ ὧν ἀνωτέρω ἐγένετο λόγος, μετὰ τῆς διαφορᾶς ὅτι ἑκατέρα ποιεῖται χρῆσιν αὐτῆς συμφώνως τῷ σκοπῷ, ὃν ἐπιδιώκει[2].

[1] Gandinus, Bonifacius de Vitalinis, Decianus etc. Ἴδ. Geib Lehrb. des deutsch. Strafrechts. § 66 καὶ § 52.

[2] Τῆς μεθόδου ταύτης ποιοῦνται χρῆσιν πάντες οἱ ὀπαδοὶ τῆς φιλοσοφικῆς σχολῆς, ὧν ἐμνήσθημεν ἀνωτέρω, οὐχ ἧττον δὲ καὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἀντίθετος τῆς μεθόδου ταύτης παρίσταται ἡ ἁπλῆ *ἐξηγητικὴ* ἢ *ἑρμηνευτικὴ* μέθοδος, ἥτις ἀκολουθοῦσα τῇ τάξει τοῦ νόμου μεταβαίνει ἀπὸ τῆς μιᾶς διατάξεως εἰς τὴν ἑτέραν ἐπεξηγοῦσα μόνον τὴν ἔννοιαν αὐτῆς. Αὕτη δ' ἐστὶν ἡ παλαιὰ μέθοδος τῶν Γλωσσογράφων [1] ἀναγεννηθεῖσα ἐν τοῖς νεωτέροις χρόνοις ἰδίως ἐν Γερμανίᾳ ὑπὸ τὴν μορφὴν τῶν ὑπομνημάτων (Kommentar). Ἀλλ' ἡ τοιαύτη μέθοδος δυναμένη νὰ παράσχῃ πρόχειρα βοηθήματα εἰς τὰς ἐπειγούσας τῆς πρακτικῆς τοῦ νόμου ἐφαρμογῆς ἀνάγκας εἶνε μᾶλλον ἐμπειρικὴ ἥκιστα φέρουσα τοὺς χαρακτῆρας τῆς ἀληθοῦς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης [2]. Ἀκολουθοῦσα τῇ σειρᾷ τοῦ νόμου ἀποχωρίζει ἐννοίας λογικῶς συναπτομένας ἀλλήλαις καὶ συνδέει ἑτέρας λογικῶς ἀσυνδέτους, φέρουσα οὕτως εἰς ἀντιφάσεις καὶ παραλείψεις, προσηλουμένη δ' ἰδίως εἰς τὴν φράσιν τοῦ νόμου οὐδαμῶς δύναται ν' ἀνυψωθῇ εἰς τὰς γενικὰς ἐννοίας, αἵτινες συνάγονται ἐκ τῶν ὁρισμῶν αὐτοῦ καὶ αἵτινες περιλαμβάνουσι πάσας τὰς εἰδικὰς περιπτώσεις [3], μηδὲ νὰ παράσχῃ τὴν ἰδέαν τοῦ ὅλου συστήματος τοῦ δικαίου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἱστορικῆς σχολῆς. Ἴδ. Savigny. System. I. καὶ Loening· αὐτόθι· Zeitschr. für. ges. Strafr. III σ. 225.

[1] Ἴδ. Geib, αὐτόθι· § 66.

[2] Κατὰ τὸν Geib (αὐτόθι) «ἡ ἀναγέννησις τῆς μεθόδου ταύτης οὐχὶ μόνον ὑπὸ χρονολογικὴν ἔποψιν δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς ὀπισθοδρόμησις». Κατὰ δὲ τὸν Binding (Zeitschr. für gesammt. Strafrechtsw. I. σ. 22 ὑποσημ. 30) «καλὰ ὑπομνήματα δύνανται τότε μόνον νὰ ἐπενέγκωσι πλήρη τὴν ὠφέλειαν αὐτῶν, ὅταν ἀποτελῶσιν ἓν σύνολον μετὰ τῶν ἐλευθέρων ἐπιστημονικῶν ἀναπτύξεων καὶ χρησιμοποιῶνται σύναμα μετ' αὐτῶν».

[3] Οὕτω λ. χ. ἡ ἔννοια τοῦ *ἐγκλήματος*, ἡ ἔννοια τοῦ *καταλογισμοῦ*, ἡ ἔννοια τοῦ *δόλου* δὲν ὁρίζονται ἐν τῷ νόμῳ, ἀλλὰ δέον διὰ τῆς ἀφαιρέσεως νὰ συναχθῶσιν ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης, ὅπερ οὐδαμῶς γίνεται διὰ τῆς μεθόδου ταύτης.

III

Ἀλλὰ πρὸς πλήρη ἐπιτέλεσιν τοῦ ἰδίου ἔργου ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἔχει ἀνάγκην τῆς ἀρωγῆς καὶ ἄλλων ἐπιστημῶν. Ἡ ἀνάγκη δ' αὕτη παρουσιάζεται ἔν τε τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ ἐν τῇ ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν κριτικῇ αὐτοῦ.

Πρῶτον ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ περιλαμβάνονται ἔννοιαι, ὧν ἡ ἀνάλυσις καὶ ἡ ὑπὸ πᾶσαν ἔποψιν ἐξερεύνησις ἐξέρχονται τοῦ κύκλου αὐτῆς ἀνήκουσαι εἰς τὸν κύκλον ἄλλων ἐπιστημῶν. Τοιαύτη λ. χ. εἶνε ἡ ἔννοια τῆς *βουλήσεως*, ἥτις ἀποτελεῖ τὴν βάσιν τῆς περὶ ποινικοῦ καταλογισμοῦ θεωρίας καὶ ἧς ἡ διερεύνησις ἀνήκει τῇ *ψυχολογίᾳ*. Ἐν τῇ αὐτῇ περὶ καταλογισμοῦ θεωρίᾳ παρίσταται ἡ ἀνάγκη τοῦ ὁρισμοῦ καὶ τῆς ἐξακριβώσεως τῶν νόσων ἐκείνων, αἵτινες ἀποκλείουσαι τὴν χρῆσιν τοῦ λογικοῦ αἴρουσι τὴν πρὸς καταλογισμὸν ἱκανότητα τοῦ ἀτόμου, ἡ δ' ἔρευνα αὕτη ἀνήκει τῇ *φρενολογίᾳ*. Τὰ πορίσματα τῶν ἐπιστημῶν τούτων παραλαμβάνουσα ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου χρησιμοποιεῖ πρὸς τὸν σκοπὸν αὐτῆς [1].

Ἐν τῇ ἀσκουμένῃ δὲ ὑπὸ τῆς ἐπιστήμης νομοθετικῇ ἐπὶ τοῦ ἰσχύοντος δικαίου κριτικῇ ἀπαραίτητος ὁμοίως ἀποβαίνει ἡ εἰς τὰς βοηθητικὰς ἐπιστήμας προσφυγή.

Ὡς ἐρρήθη ἀνωτέρω, τὸ δίκαιον δημιουργεῖται ἀπὸ τοῦ

[1] Αἱ ἐπιστῆμαι αὗται καλοῦνται *βοηθητικαί*, ὧν ὁ ἀριθμὸς καὶ τὸ εἶδος ποικίλλει κατὰ τὴν διάφορον ἀντίληψιν τῶν συγγραφέων. Μακρὸν λ. χ. πίνακα αὐτῶν ἀνευρίσκομεν παρὰ τῷ Berner (Lehrb. des deutsch. Strafr. § 63—66). Ἴδε καὶ Meyer. (Lehrb. des deutschen Strafrechts. Einleitung. § 13.—Νομίζω, ὅμως, μὴ ἀναγκαίαν καὶ μετέχουσαν σχολαστικότητος τὴν ἀπαρίθμησιν αὐτῶν· ἡ δ' ἑκάστοτε παρουσιαζομένη ἀνάγκη δεικνύει τίνος ἐπιστήμης δέον νὰ ζητηθῇ ἡ ἀρωγή.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σκοποῦ. Ὁ σκοπὸς εἶνε ὁ δίδων εἰς αὐτὸ τὴν ὕπαρξιν καὶ ὁ διαγράφων τὴν περαιτέρω ἐξέλιξιν αὐτοῦ. Αἱ πολλαὶ καὶ ποικίλαι τοῦ κοινωνικοῦ ὀργανισμοῦ ἀνάγκαι παρέχουσιν ἀφορμὴν τῷ νομοθέτῃ πρὸς δημιουργίαν νέων θεσμῶν ἢ πρὸς μεταρρύθμισιν τῶν ὑπαρχόντων. Ἀλλὰ πρὸς ἐπιτυχῆ τοῦ ἔργου τούτου ἐκπλήρωσιν ἀναγκαία εἶνε ἡ ἀκριβὴς γνῶσις τῶν ἀναγκῶν τούτων ἡ κτωμένη διὰ τῆς θετικῆς ἐρεύνης καὶ παρατηρήσεως.

Σκοπὸς τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε ἡ ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος ἐξασφάλισις τῆς νομίμου ἐν τῇ κοινωνίᾳ τάξεως. Τὸ ἔγκλημα δὲν εἶνε μόνον ἔννοια νομική, ἧς τὴν ἀνάλυσιν καὶ ἐξακρίβωσιν ἐπιδιώκει ἡ ἐπιστήμη, ἀλλὰ καὶ φαινόμενον τοῦ κοινωνικοῦ βίου, καθ᾽ οὗ προώρισται νὰ παλαίσῃ τὸ ποινικὸν δίκαιον. Ὡς τοιοῦτον δὲ χρῄζει ἰδίας ἐρεύνης καὶ παρατηρήσεως. Ἵνα ἐπιτυχῶς διεξαχθῇ ὁ κατ᾽ αὐτοῦ ἀγών, ἀναγκαία εἶνε ἡ ἔρευνα τῶν ὅρων, ὑφ᾽ οὓς τοῦτο γεννᾶται, ζῇ καὶ αὐξάνει. Ὡς ὁ ἰατρὸς δὲν δύναται νὰ ἐπιχειρήσῃ τὴν θεραπείαν τῆς νόσου πρὶν ἢ διαγνώσῃ αὐτήν, οὕτω καὶ ὁ ἐπιστήμων ποινικολόγος δὲν δύναται ν᾽ ἀποφανθῇ περὶ τῶν καταλλήλων πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος μέσων πρὶν ἢ γνωρίσῃ αὐτό. Αἱ θετικαὶ ἐπὶ τῆς ἐγκληματικότητος ἔρευναι παρέχουσι τὸ μέτρον καὶ ὑποδεικνύουσι τὴν ὁδὸν τῶν ἀναγκαίων ἐν τῇ ποινικῇ νομοθεσίᾳ βελτιώσεων.

Τοιαῦται δ᾽ ἔρευναι μετὰ πολλοῦ ἤρξαντο ζήλου ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις, ὀφειλόμεναι εἰς δύο κυρίως ἀρτιγενεῖς ἐπιστήμας. Αὗται δ᾽ εἰσὶν α᾽) ἡ *ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία* ἢ *βιολογία* καὶ β᾽) ἡ *ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία*.

Ἔργον τῆς πρώτης εἶνε ἡ ἐπιστημονικὴ ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου ἔρευνα κατά τε τὴν σωματικὴν καὶ ψυχικὴν αὐτοῦ διασκευὴν πρὸς διάγνωσιν τῶν ἐν ταύτῃ ἐγκειμένων ἀτομικῶν παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος. Ἐν αὐτῇ ἑπομένως περι-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

λαμβάνονται ἡ ἀνατομία, ἡ φυσιολογία καὶ ἡ ψυχολογία τοῦ ἐγκληματίου [1].

Ἔργον δὲ τῆς δευτέρας εἶνε ἡ ἔρευνα τοῦἐ γκλήματος ὡς *κοινωνικοῦ* φαινομένου πρὸς διάγνωσιν τῆς ὑφισταμένης

[1] Μεμονωμέναι τινὲς ἀνθρωπολογικαὶ ἐπὶ τῶν ἐγκληματιῶν ἔρευναι ἤρξαντο ἀπὸ πολλοῦ χρόνου. ὡς λ. χ. ὑπὸ τῶν Casper (Mörder—Physiognomieen. 1851), Clapham καὶ Clarkè (The cranial outline of the insane and criminal, 1846) Dumouture (Obser. sur l'état pathol. du crâne 1833), Lauvergne (Sur les forçats, 1843), Despine (Psychologie naturelle, 1868) κλπ. Ἀλλὰ κυρίως αὗται ἀνήχθησαν εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην διὰ τῶν ἔργων τοῦ ἰταλοῦ C. Lombroso καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, τῆς ἀποκληθείσης *ἀνθρωπολογικῆς*. Τὰ κυριώτερα τῶν ἔργων τούτων εἰσί : Lombroso. L'uomo delinquente (1η ἔκδ. 1876) καὶ μετάφρ. Γαλλ. L'homme Criminel (1887).—Ferri. I nuovi orizzonti del diritto et della procedura penale 2α ἔκδ. 1884.—Garofallo. Criminologia· 2α ἔκδ. 1891. Μετάφρ Γαλλ. ὑπὸ τοῦ ἰδίου.—Marro. I caratteri dei delinquenti. 1888. κλπ. Ἡ θεμελιώδης τοῦ Lombroso δοξασία εἶνε ἡ μεταξὺ τῶν ἐγκληματιῶν διάκρισις τοῦ κατ' ἐξοχὴν καλουμένου *ἐγκληματίου—ἀνθρώπου* ἤτοι τοῦ ἐκ γενετῆς ἐγκληματίου, τοῦ φέροντος ἐν τῷ ἰδίῳ ὀργανισμῷ τὸ ἐγκληματικὸν ἔνστικτον. Ὁ ἐγκληματίας οὗτος ἀποτελεῖ, κατὰ τὸν Lombroso, ἴδιον *τύπον* ἀνθρώπου διακρινόμενον ἀπὸ τῶν κοινῶν ἀνθρώπων οὐχὶ μόνον διὰ ψυχολογικῶν ἀλλὰ καὶ δι' ἀνατομικῶν χαρακτήρων, οὗτινος ἡ ὕπαρξις ἀποδίδεται εἰς τὸν *ἀταβισμόν*. ἤτοι τὴν ἐκ διαφόρων περιστάσεων ὀπισθοδρόμησιν εἰς τὸν τύπον τῶν πρωτογενῶν ἀγρίων φυλῶν καὶ ἰδίᾳ τῆς Μογγολικῆς φυλῆς. Ἀπὸ τῆς θεμελιώδους δὲ ταύτης δοξασίας ἀρύεται ὁ Lombroso καὶ τὰς περὶ ἀναμορφώσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου γνώμας του. Ἀλλ' ἡ θεωρία αὕτη δεινὸν εὑροῦσα πόλεμον ἀπ' αὐτῆς τῆς ἐμφανίσεώς της δύναται σήμερον νὰ θεωρηθῇ ὡς τελείως ἡττηθεῖσα. Οἱ πλεῖστοι καὶ ἐξοχώτεροι τῶν εἰδικῶν ἐπιστημόνων (ἀνθρωπολόγων καὶ ἰατρῶν), ὡς λ. χ. οἱ Manouvrier, Brouardel, Ferè, Topinard, Kirchenheim, Benedikt κλπ. κατέδειξαν τὸ σφαλερὸν καὶ ἀνυπόστατον τῆς τοιαύτης θεωρίας. Τὸ πόρισμα δὲ τοῦτο συνάγεται καὶ ἐκ τῶν ἐργασιῶν τῶν διεθνῶν ποινικῶν—ἀνθρωπολογικῶν συνεδρίων καὶ ἰδίᾳ τοῦ τελευταίου συγκληθέντος τῷ 1892 ἐν Βρυξέλλαις. Ἐκ τῶν γενομένων, κατ' αὐτό, συζητήσεων καὶ ἀνακοινώσεων (ἰδίως τῶν Cuulits, Struelens, Houzè, Manouvrier κλπ.) κατεδείχθη ὅτι ὁ περίφημος ἐγκληματικὸς τοῦ Lombroso *τύπος* δὲν ὑπάρχει, καὶ ὅτι τὰ διδόμενα, ἐφ' ὧν ἡ θεωρία αὕτη θεμελιοῦται. εἶσὶν ὅλως ἀνεπαρκῆ (Ἴδ Der Diritte inter-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σχέσεως μεταξὺ τῆς ὑπάρξεως καὶ ἐξελίξεως αὐτοῦ καὶ τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος, ἐν ᾧ τοῦτο ἐμφανίζεται, ἰδίᾳ δὲ τῆς ἐπιδράσεως ἣν ἐπ' αὐτοῦ ἀσκοῦσιν αἱ νενομοθετημέναι ποιναί[1]. Ὄργανον ταύτης εἶνε ἡ *ἐγκληματικὴ στατιστικὴ*

nationale Kriminalanthropologen=Kongress· ἐν Zeitschr. für die gesammte Strafrechtsw. XIII. S. 161). Ἀλλ'ἐκ τῆς ἐγκαταλείψεως ταύτης τῶν δοξασιῶν τοῦ Lombroso καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ δὲν ἕπεται καὶ ἡ ἐγκατάλειψις καὶ ἡ προγραφὴ τῆς *ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας* ἀπὸ τοῦ κύκλου τῶν βοηθητικῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπιστημῶν. Ἡ ὕπαρξις καὶ ἡ χρησιμότης αὐτῆς εἶνε ἀνεξάρτητος ἀπὸ τῆς τύχης τῶν δοξασιῶν τούτων. Λίαν ὀρθῶς λέγει ὁ Liszt ὅτι «ὀφείλομεν νὰ γνωρίσωμεν τὸν ἐγκληματικὸν κόσμον, ἂν θέλωμεν νὰ πολεμήσωμεν αὐτόν· καὶ οὐδέποτε θὰ δυνηθῶμεν νὰ τὸν γνωρίσωμεν, ἂν δὲν ἐρευνήσωμεν αὐτὸν ἐπιστημονικῶς». Αἱ τοιαῦται δ' ἔρευναι ἤρξαντο ἤδη ἀποφέρουσαι καὶ πρακτικὰ ἀποτελέσματα. Ἐξ αὐτῶν, ἰδίως δὲ ἐκ τῶν ψυχολογικῶν ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου ἐρευνῶν προέκυψεν ἡ διάκρισις τῶν ἐγκληματιῶν εἰς δύο μεγάλας τάξεις, τῶν ἐκ *συνηθείας* ἐγκληματιῶν καὶ τῶν ἐκ *περιστάσεως* τοιούτων, ἥτις σήμερον γενικῶς σχεδὸν ἀναγνωρίζεται καὶ χρησιμεύει ὡς βάσις ἐν ταῖς ἐπιστημονικαῖς θεωρίαις περὶ τοῦ εἴδους καὶ τοῦ μέτρου τῶν ποινῶν. Ταῖς ἀνθρωπολογικαῖς δ' ἐρεύναις ὀφείλεται καὶ ἡ σήμερον ὑπὸ πολλῶν ἐπιστημόνων (Laurent, Krafft—Ebbing, Knecht, Sommer, Binswanger) βεβαιουμένη ὕπαρξις τῶν καλουμένων *ἐκπεφυλισμένων* (dégénérés, degenerierte) ἐγκληματιῶν, οἵτινες πολλὰ παρουσιάζουσι σημεῖα σωματικῆς καὶ ψυχικῆς νοσηρᾶς καταπτώσεως ὀφειλόμενα εἰς κληρονομικὰς αἰτίας. (Ἴδ. ἔκθεσιν F. v. Liszt ἐνώπιον τοῦ ἐν Βρυξέλλαις συνεδρίου τοῦ 1892. Ἐν Zeitschrift. XIII. σ. 191). Ὡς ἐξάρτημα δὲ τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας δύναται νὰ θεωρηθῇ καὶ ἡ *ἀνθρωπομετρία* τουτέστιν ἡ ἐπιστημονικῶς γινομένη καταμέτρησις τῶν σωματικῶν διαστάσεων τῶν ἐγκληματιῶν, ὡς λ. χ. τοῦ ὕψους τοῦ σώματος, τοῦ μήκους καὶ τῆς εὐρύτητος τῆς κεφαλῆς, τοῦ μήκους τῶν ποδῶν κλπ. δι' ἧς καθίσταται εὐχερὴς ἡ ταχεῖα καὶ ἀσφαλὴς βεβαίωσις τῆς ταυτότητος τῶν καθ' ὑποτροπὴν ἐγκληματιῶν. Τὸ σύστημα τοῦτο προὐτάθη καὶ ἐφηρμόσθη τὸ πρῶτον ἐν Γαλλίᾳ ὑπὸ τοῦ Ad. Bertillon, ἤρξατο δ'εἰσαγόμενον καὶ ἐν ἄλλαις χώραις.

[1] Ἡ ὕπαρξις τῆς ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας χρονολογεῖται κυρίως ἀπὸ τοῦ ἔργου τοῦ Βέλγου Quetelet : Sur l'Homme et le développement de ses facultés ou essai de physique sociale (1835). Ἀλλ' εἰς ἐπιστήμην ἰδίως ἐμορφώθη ἐν τοῖς τελευταίοις χρόνοις διὰ τῶν ἔργων τῶν Colajanni

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τουτέστιν ἡ συστηματικὴ ἀρίθμησις καὶ κατάταξις τῶν ἐγκλημάτων ἐν παραβολῇ πρὸς τὰς διαφόρους κοινωνικὰς καὶ πολιτικὰς περιστάσεις καὶ πρὸς τὴν ἐφαρμογὴν τῶν ποινῶν.

(Socialismo e Sociologia criminale 1884), Ferri, Prins, Tarde κλπ. Ἡ πεποίθησις δὲ περὶ τῆς χρησιμότητος τῶν κοινωνιολογικῶν ἐρευνῶν καὶ ἡ ἀντίδρασις κατὰ τῆς σχολῆς τοῦ Lombroso παρήγαγον ἑτέραν ἐν Ἰταλίᾳ σχολὴν ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ καθηγητοῦ Alimena, ἥτις, καίτοι μὴ ἀποκρούουσα ὁλοτελῶς τὴν χρησιμότητα τῶν ἀνθρωπολογικῶν ἐρευνῶν, ἐξαίρει ἰδίως τὴν ἀξίαν τῆς *ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας* πρεσβεύουσα ὅτι τὸ ἔγκλημα εἶνε κατ' ἐξοχὴν *«τὸ προϊὸν τοῦ κοινωνικοῦ περιβάλλοντος»*. Ἡ σχολὴ αὕτη ἀπεκλήθη *τρίτη* (Ἴδ. «Die diritte Schule» v. Dr. Ernst Rosenfeld ἐν Mittheilungen der Internat. Kriminalistisch. Vereinigung IV. 1.) κατ' ἀντιπαραβολὴν πρὸς τὰς δύο ἑτέρας σχολάς, τουτέστι α') τὴν καλουμένην *κλασικὴν* ἢ *μεταφυσικὴν* ἢ *ἰδανιστικὴν* σχολὴν καὶ β') τὴν *ἀνθρωπολογικὴν* σχολὴν τοῦ Lombroso καὶ *θετικὴν* ἀποκαλουμένην. Αἱ ἰδέαι δὲ τῆς σχολῆς ταύτης οὐ μόνον ἐν Ἰταλίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν Γαλλίᾳ πολλοὺς ἀριθμοῦσι τοὺς ὀπαδούς, ὡς λ. χ. τοὺς Garraud, Lacassagne, Coutagne, Bournet, Tarde. Ἀλλ' ἐκ τῶν αὐτῶν ἄγεται ἀρχῶν καὶ ἡ *«διεθνὴς ἕνωσις τοῦ ποινικοῦ δικαίου»*, ἐξ ἧς ζωηρὰ ἀπορρέει ἐπιστημονικὴ κίνησις, ἀποσκοποῦσα εἰς τὴν ἀναμόρφωσιν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπὶ τῇ βάσει τῶν θετικῶν ἐρευνῶν καὶ παρατηρήσεων. Ἡ ἕνωσις αὕτη ἱδρύθη τῷ 1881 τῇ πρωτοβουλίᾳ καὶ ἐνεργείᾳ τῶν F. v. Liszt, καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Halle, Ad. Prins, καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Βρυξέλλαις, καὶ M. G. A. v. Hamel. καθηγητοῦ τοῦ ποιν. δικαίου ἐν Ἀμστελοδάμῳ. Ἀριθμοῦσα δὲ ἤδη περὶ τὰ 700 μέλη, οἷς συγκαταλέγονται οἱ πλεῖστοι καὶ οἱ ἄριστοι τῶν ἁπανταχοῦ ποινικολόγων, συνέρχεται ἐνιαυσίως ἐν ταῖς διαφόροις εὐρωπαϊκαῖς πρωτευούσαις πρὸς ἀνακοίνωσιν γνωμῶν καὶ συζήτησιν ἐπὶ διαφόρων θεμάτων συμφώνων τῷ σκοπῷ αὐτῆς. Ἐν τῷ κανονισμῷ τῆς ἑνώσεως εὑρίσκομεν ἐκτεθειμένας τὰς θεμελιώδεις βάσεις. ἐφ' ὧν αὕτη ἑδράζεται. Ἐν ἄρθρ. 1ῳ ὁρίζεται ὁ σκοπὸς τῆς ἱδρύσεώς της ὡς ἕπεται : «Ἡ διεθνὴς ποινικὴ ἕνωσις ἄγεται ἀπὸ τῆς πεποιθήσεως ὅτι τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ποινὴ δέον νὰ ἐξετάζωνται ἐπίσης καὶ ἀπὸ κοινωνιολογικῆς ὡς ἀπὸ νομικῆς ἐπόψεως. Ὡς σκοπὸν αὐτῆς θέτει τὴν ἀναγνώρισιν τῆς δόξης ταύτης καὶ τῶν ἐκ ταύτης ἀπορρεουσῶν συνεπειῶν ἔν τε τῇ ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομοθεσίᾳ». Ἐν ἄρθρ. δὲ 2ῳ τίθενται αἱ ἀρχαί, αἵτινες ἀποτελοῦσι τὸ πρόγραμμα τῆς ἑνώσεως καὶ ἐφ' ὧν πᾶσα ἡ ἐργασία αὐτῆς δέον νὰ στηρίζηται. Αἱ κυ-

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τὴν σχέσιν τῶν ἐπιστημῶν τούτων πρὸς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου δέον, ὅσον ἔνεστιν ἀκριβῶς, νὰ διακρίνωμεν, καθόσον ἐπ' ἐσχάτων οὐκ ὀλίγη προέκυψε σύγχυσις ἐπὶ τοῦ ζητήματος τούτου.

Οὕτως ἐν Ἰταλίᾳ ὁ πρὸς τὰς νεαρὰς ἀνθρωπολογικὰς ἐπὶ τοῦ ἐγκληματίου ἐρεύνας ὑπέρμετρος ζῆλος καὶ ἐνθουσιασμὸς παρήγαγεν, ὡς ἐρρήθη (ἴδ. ἀνωτέρω σελ. 23 ὑποσημ. 1), ἰδίαν σχολὴν γνωστὴν ὑπὸ τὸ ὄνομα «*ἀνθρωπολογική*», ἥτις ὑπερτιμῶσα τὴν ἀξίαν τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ τῶν πορισμάτων αὐτῆς δοξάζει ὅτι αὕτη δύναται οἱονεὶ ν' ἀπορροφήσῃ τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου.

ριώτεραι τούτων εἰσὶν αἱ ἑξῆς : 1ον «Σκοπὸς τῆς ποινῆς εἶνε ἡ καταπολέμησις τοῦ ἐγκλήματος ὡς *κοινωνικοῦ* φαινομένου. 2ον Τὰ πορίσματα τῶν ἀνθρωπολογικῶν καὶ κοινωνιολογικῶν ἐρευνῶν δέον νὰ λαμβάνωνται ὑπ' ὄψιν ὑπό τε τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς νομοθεσίας... 3ον) Ἡ διαίρεσις τῶν ἐκ *περιστάσεως* ἐγκληματιῶν καὶ τῶν ἐκ *συνηθείας* τοιούτων ἔχει θεμελιώδη σημασίαν ὑπό τε θεωρητικὴν καὶ πρακτικὴν ἔποψιν· δέον, ἐπομένως, νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βάσις τῶν ὁρισμῶν τῆς ποινικῆς νομοθεσίας». Ἡ ἀνάπτυξις δὲ καὶ ἐπεξήγησις τῶν ἀρχῶν τούτων ἐπανειλημμένως ἐγένετο ὑπὸ τῶν πρωτεργατῶν τῆς ἑνώσεως. «Ἡ ἕνωσις, λέγει ὁ Liszt, ἀναχωρεῖ ἀπὸ τῆς ἰδέας ὅτι ὁ θέλων νὰ πολεμήσῃ τὴν ἐγκληματικότητα ὀφείλει νὰ γνωρίζῃ αὐτήν. Τὸ ἔγκλημα παρίσταται πρὸ ἡμῶν ὡς φαινόμενον, ὡς γεγονὸς οὐχὶ μόνον τοῦ ἀτομικοῦ βίου ἀλλὰ καὶ τοῦ βίου τοῦ κοινωνικοῦ σώματος. Ἡ ἔρευνα τοῦ ἐγκλήματος ὑπὸ τὰς δύο ταύτας ἐπόψεις δύναται νὰ χαρακτηρισθῇ ὡς *ἐγκληματικὴ βιολογία* (ἢ *ἀνθρωπολογία*) καὶ ὡς *ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία*».

Ἐπισκοποῦντες ἤδη τὴν καθόλου ἐπιστημονικὴν κίνησιν τὴν παραχθεῖσαν ἔν τε τῇ Ἰταλίᾳ ἐκ τοῦ ἀνταγωνισμοῦ τῶν ὡς εἴρηται σχολῶν καὶ ἐν τῇ λοιπῇ Εὐρώπῃ ἔκ τε τῶν ἐργασιῶν τῆς διεθνοῦς ποινικῆς ἑνώσεως ὡς καὶ τῶν κατ' ἰδίαν μελετῶν τῶν διαφόρων ἐπιστημόνων συνάγομεν τὸ πόρισμα : ὅτι μία εἶνε ἡ κρατοῦσα σήμερον ἐν τῇ ἐπιστήμῃ ἰδέα, *ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου δὲν εἶνε μεταφυσικὴ ἐπιστήμη ἀσχολουμένη* εἰς τὴν ἐκ τῶν προτέρων (a priori) κατασκευὴν φιλοσοφικῶν περὶ δικαίου θεωριῶν, ἀλλὰ τοὐναντίον κατ' ἐξοχὴν *θετικὴ* ἐπιστήμη ἀντλοῦσα τὰ πορίσματα αὐτῆς ἀπὸ τῆς ἐρεύνης καὶ παρατηρήσεως τοῦ πραγματικοῦ κόσμου.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Ἂν οὐχὶ πάντες, τινὲς τῶν προμάχων τῆς σχολῆς ταύτης ἀπροκαλύπτως διακηρύττουσιν ὅτι ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη ἀτόπως θεωρεῖται ὡς κλάδος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου καὶ ὅτι ἡ καλλιέργεια καὶ ἡ ἐφαρμογὴ τοῦ δικαίου δέον νὰ ἀποσπασθῇ ἀπὸ τῶν χειρῶν τῶν νομικῶν[1].

Ἀλλ' ἐκτὸς τῶν παραδοξολόγων τούτων θεωριῶν, αἵτινες οὐδὲ κἂν χρῄζουσι σοβαρᾶς συζητήσεως, ἀξίαν ἰδιαζούσης μνείας καὶ ἀναιρέσεως θεωροῦμεν τὴν ἐπὶ τοῦ ἀντικειμένου τούτου γνώμην ἑνὸς τῶν κορυφαίων ἐν Γερμανίᾳ συγχρόνων ποινικολόγων τοῦ ἐν Halle καθηγητοῦ Fr. v. Liszt, ἕνεκα τῆς ἐπιρροῆς ἣν σήμερον ἀσκοῦσιν ἐν τῇ ἐπιστήμῃ αἱ γνῶμαι αὐτοῦ[2].

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

[1] «Νομίζουσιν ἐν τῇ ἐποχῇ μας, λέγει ὁ Garoffalo, ὅτι ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐγκλημάτων δὲν εἶνε ἄλλο τι εἰμὴ εἷς κλάδος τῆς ἐπιστήμης τοῦ δικαίου· ἔδωκαν εἰς τὴν ποινὴν χαρακτῆρα νομικόν· ἀπηυθύνθησαν εἰς δικηγόρους διὰ τὴν νομοθεσίαν καὶ εἰς δικηγόρους ὁμοίως διὰ τὴν ἐφαρμογὴν τοῦ νόμου. Δὲν ὑπάρχει εἰμὴ μία καὶ μόνη τάξις δημοσίων λειτουργῶν δικάζουσα τάς τε ἀστικὰς καὶ τὰς ποινικὰς δίκας καὶ αἱ αἴθουσαι τῶν ἀκροατηρίων παρουσιάζουσι σχεδὸν τὸ αὐτὸ θέαμα, ἀνθρώπων μὲ μελαίνας ἐσθῆτας, γραμματέων, δικηγόρων ἀγορευόντων . . . Καὶ ὅμως τίς δὲν αἰσθάνεται ὅτι ἡ σχέσις μεταξὺ τῶν δύο τούτων πραγμάτων εἶνε σχεδὸν φαντασιώδης καὶ ὅτι ἄπειρος ἀπόστασις χωρίζει τὰς δύο αἰθούσας, αἵτινες κεῖνται ἐν τῷ αὐτῷ οἰκοδομήματι καὶ εἰς βημάτων τινῶν ἀπόστασιν ἀπ' ἀλλήλων;» Ἴδ. La Criminologie. Etude sur la nature du Crime et la Théorie de la Pénalité par R. Garoffalo. (1888). ch. II. σ. 46.—Ὁμοίως δὲ ὁ Ferri (I nuovi Orizzonti κλπ.) φρονεῖ ὅτι ἡ ποινικὴ ἐπιστήμη θὰ καταστῇ ἐν τῷ μέλλοντι εἷς τῶν κλάδων τῆς κοινωνιολογίας.

[2] Ἴδ. Lehrbuch des Deutschen Strafrechts Ἔκδ. Ε'. § 1 v. F. v. Liszt. Καὶ Zeitschrift für die gesammte Strafrechtswissenschaft. Τόμ. 9ος σ. 452 καὶ ἐφεξῆς. Ὁ Liszt δύναται νὰ θεωρηθῇ ὡς ὁ κατ' ἐξοχὴν ἀντιπρόσωπος καὶ πρωτεργάτης ἐν Γερμανίᾳ τῆς θετικῆς τροπῆς, ἣν ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐπ' ἐσχάτων προσέλαβεν. Ἐν πᾶσι τοῖς ἔργοις αὐτοῦ κυριαρχεῖ ἡ ἰδέα ὅτι ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε *πρακτικὴ* ἐπιστήμη ἀποβλέπουσα εἰς τὴν ἱκανοποίησιν κοινωνικῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν καὶ ἀπὸ τούτων ἐμπνεομένη, οὐδὲν δ' ἔχουσα τὸ κοι-

Κατὰ τὴν θεωρίαν ταύτην, ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου διαιρεῖται εἰς δύο αὐτοτελεῖς κλάδους, ἤτοι: α΄) Εἰς τὴν ἐπιστήμην τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ὑπὸ στενωτέραν ἔννοιαν λαμβανομένου τοῦ ὅρου τούτου· β΄) εἰς τὴν *ποινικὴν πολιτικὴν* (Kriminal politik).

Καὶ ἡ μὲν πρώτη ἔχει τὸν προορισμὸν ἵνα ἐρειδομένη ἐπὶ τῆς ἰσχυούσης ποινικῆς νομοθεσίας ἐρευνᾷ τὸ ἔγκλημα καὶ τὴν ποινὴν ὑπὸ ἔποψιν ἁπλῶς *νομικὴν—τεχνικὴν* ὡς ἀφῃρημένας ἐννοίας (begriffliche abstraktionen), ἀναπτύσσῃ δὲ τὰς κατ' ἰδίαν τοῦ νόμου διατάξεις εἰς ἑνιαῖον σύστημα ἀνερχομένη μέχρι τῶν ἄκρων θεμελιωδῶν ἐννοιῶν καὶ κανόνων· ἐν μὲν τῷ εἰδικῷ μέρει τοῦ συστήματος νὰ ἐκθέτῃ τὰ κατ' ἰδίαν ἐγκλήματα καὶ τὰς κατ' αὐτῶν νενομοθετημένας ποινάς, ἐν δὲ τῷ γενικῷ τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῆς ποινῆς ἐν γένει.

Ἔργον δὲ τῆς δευτέρας εἶνε ἡ ἀπὸ πολιτικῆς ἐπόψεως ἔρευνα τοῦ ἐγκλήματος ὡς πράξεως ἀπευθυνομένης κατὰ τῆς δημοσίας ἐννόμου τάξεως καὶ τῆς ποινῆς ὡς μέσου πρὸς καταπολέμησιν τοῦ ἐγκλήματος, ἤτοι ἀκριβέστερον ἡ συστηματικὴ καὶ ἐπὶ τῆς ἐπιστημονικῆς ἐρεύνης τῶν παραγόντων τοῦ ἐγκλήματος καὶ τῶν ἀποτελεσμάτων τῆς ποινῆς ἐρειδομένη ἐξήγησις τῶν ἀρχῶν ἐκείνων, καθ' ἃς δέον ἡ πολιτεία νὰ διεξάγῃ τὸν κατὰ τοῦ ἐγκλήματος ἀγῶνα διὰ τῆς ποινῆς καὶ τῶν συγγενῶν αὐτῇ θεσμῶν.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νὸν πρὸς τὴν θεωρητικὴν φιλοσοφίαν. Ὑπὲρ τῆς ἰδέας δὲ ταύτης ἀγωνιζόμενος εἰργάσθη, εἴπέρ τις καὶ ἄλλος, πρὸς ἵδρυσιν τῆς «διεθνοῦς ἑνώσεως τῶν ποινικολόγων», περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῶν ἔργων τῆς ὁποίας ὡμιλήσαμεν ἀνωτέρω. Αὐτὸς προσέτι εἶνε ὁ εἰσηγητὴς τῆς προτάσεως καὶ ὁ ἀναλαβὼν τὴν διεύθυνσιν τῆς ἐκδόσεως ἔργου πολυτιμοτάτου τῇ ἐπιστήμῃ, «τῆς συγχρόνου ποινικῆς νομοθεσίας ἐν συγκριτικῇ ἀναπτύξει», οὗτινος ὁ πρῶτος τόμος ἐδημοσιεύθη τῷ 1894. (Die Strafgesetgebung der Gegenwart in Rechtsvergleichender Darstellung.—La législation pènale comparée).

Ἡ ποινικὴ πολιτική, ἑπομένως, περιλαμβάνει ἐν ἑαυτῇ δύο εἰδικωτέρους κλάδους· α΄) Τὴν *ἐγκληματολογίαν* (Criminologie) ἀσχολουμένην εἰς τὴν ἔρευναν τῶν αἰτίων τοῦ ἐγκλήματος καὶ β΄) τὴν *ποινολογίαν* ἐρευνῶσαν τὰ ἀποτελέσματα τῆς ἐφαρμογῆς τῶν ποινῶν. Ἡ δ' ἐγκληματολογία ὑποδιαιρεῖται α΄) εἰς τὴν *ἐγκληματικὴν ἀνθρωπολογίαν* ἢ *βιολογίαν* ἐρευνῶσαν τὸ ἔγκλημα ὡς γεγονὸς τοῦ ἀτομικοῦ τοῦ ἀνθρώπου βίου, ἤτοι ἀναζητοῦσαν τοὺς ἐν τῷ ὀργανισμῷ τοῦ ἐγκληματίου παράγοντας αὐτοῦ, καὶ β΄) εἰς τὴν *ἐγκληματικὴν κοινωνιολογίαν* (Criminal Sociologie) ἐρευνῶσαν τὸ ἔγκλημα ὡς γεγονὸς τοῦ κοινωνικοῦ βίου πρὸς ἀνεύρεσιν τῶν κοινωνικῶν παραγόντων αὐτοῦ. Ὡς κλάδοι δὲ πάλιν τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας δύνανται νὰ θεωρηθῶσι· α΄) ἡ *ἐγκληματικὴ σωματολογία* (Kriminal Somatologie) περιλαμβάνουσα τὴν *ἀνατομίαν* καὶ *φυσιολογίαν* τοῦ ἐγκληματίου, καὶ β΄) ἡ *ἐγκληματικὴ ψυχολογία*.

Ἐκ τοῦ συνόλου τῶν ἐπιστημῶν τούτων νομίζει ὁ Liszt ὅτι ἀπαρτίζεται ἡ ἔννοια τῆς *ὅλης ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου* (τῶν Sciences Pénales, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι). Πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι αὗται θεωροῦνται ὑπ' αὐτοῦ ὡς κλάδοι ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ, τῆς *καθόλου ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου*· καὶ ἡ ἐπεξεργασία τούτων, ἑπομένως, θεωρεῖται ὡς ἔργον τοῦ *ποινικολόγου* [1].

Καὶ πρῶτον ἐξετάσωμεν τὴν θεμελιώδη διαίρεσιν τῆς ἐπιστήμης, ἣν ποιεῖται ὁ Liszt, μεταξὺ *ποινικοῦ δικαίου* καὶ *ποινικῆς πολιτικῆς*. Ὁ ὅρος καὶ ἡ ἔννοια τῆς ποινικῆς πολιτικῆς ὡς ἀποτελούσης ἰδίαν ἐπιστήμην δὲν εἶνε νέα. Καὶ οἱ ἀρχαιότεροι τῶν ποινικολόγων διακρίνουσι ταύτην ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ ὁρίζουσιν ὡς

[1] Ἴδ. Lehrb. αὐτόθι III καὶ Zeitschr. αὐτόθι σ. 456.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

σκοποῦσαν τὴν ἐξεύρεσιν τῶν ἀρχῶν ἐκείνων δι' ὧν δύναται ἐν τῷ ποινικῷ δικαίῳ νὰ ἐπιδιωχθῇ ἡ θεραπεία τοῦ δημοσίου συμφέροντος, τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν καὶ ἀναγκῶν, συμβιβαζομένη πρὸς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης[1]. Κατὰ τὸν ὑπὸ τοῦ Berner διδόμενον ὁρισμόν· «Ποινικὴ πολιτικὴ εἶνε ἡ τέχνη τοῦ συμβιβάζειν τὸ ὠφέλιμον, τὸ ἀγαθόν, τοὺς κοινωνικοὺς σκοπούς, μὲ τὰς ἀπαιτήσεις τῆς ποινικῆς δικαιοσύνης[2]».

Ἐκ τοῦ ὁρισμοῦ τούτου προκύπτει τίς ὁ δικαιολογικὸς λόγος τῆς ὑπάρξεως τῆς ποινικῆς πολιτικῆς ὡς ἰδίας καὶ αὐτοτελοῦς ἐπιστήμης.

Αὕτη ἓν μόνον δύναται, καθ' ἡμᾶς, νὰ εὕρῃ ἔρεισμα, καὶ τοῦτο ἐν ταῖς καλουμέναις *μικταῖς* περὶ ποινῆς θεωρίαις, αἵτινες τὸ ποινικὸν δίκαιον θεμελιοῦσιν ἐπὶ τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης συνδέουσαι πρὸς ταύτην τεχνικῶς (ἄνευ ἐσωτερικοῦ τινος συνδέσμου) καὶ τὴν ἐπιδίωξιν τῶν κοινωνικῶν σκοπῶν. Ἡ διάκρισις μεταξὺ *δικαίου* καὶ *σκοπιμότητος* ὡς δύο διαφόρων καὶ αὐτοτελῶν βάσεων, ἐφ' ὧν δέον νὰ ἐρείδηται τὸ ποινικὸν δίκαιον, συνεπιφέρει μεθ' ἑαυτῆς τὴν διαίρεσιν μεταξὺ ἐπιστήμης ποιν. δικαίου καὶ ποινικῆς πολιτικῆς. Ἡ πρώτη ἐπιδιώκει τὴν πραγμάτωσιν τοῦ ἀπολύτου δικαίου, ἡ δευτέρα τὴν πραγμάτωσιν τῆς σκοπιμότητος, τουτέστι τῆς κοινωνικῆς ὠφελείας.

Διὰ τοῦτο δὲ καὶ ὁ Berner, ὅστις ἐν τῇ περὶ ποινῆς θεωρίᾳ αὐτοῦ ὑποστηρίζει ὅτι ἡ δικαιοσύνη καὶ ἡ σκοπιμότης δὲν εἶνε δύο διάφοροι ἔννοιαι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐννοίᾳ τῆς δικαιοσύνης ἔγκειται καὶ ἡ σκοπιμότης, θεωρεῖ τὴν διάκρισιν τῆς ποινικῆς πολιτικῆς εἰς ἰδίαν ἐπιστήμην περιττὴν

[1] Ἴδ. λ. χ. Henke· Haudbuch des Kriminalrechts und del Kriminal politik. Feuerbach Lehrb. § 6. Heffter Lehrbuch des gemein. deutsch. Strafrechts. § 1.

[2] Ἴδ. Lehrb. des Deutsch. Strafr. 10η ἔκδ. § 38.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

διότι τὸ ποινικὸν δίκαιον (δηλ. ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου) περιλαμβάνει ταύτην ἐν ἑαυτῇ (es birgt dieselbe in sich selbst)[1].

Ἀλλ᾽ἂν ὁ Berner ἐθεώρει τὴν τοιαύτην διάκρισιν μὴ συμβιβαζομένην πρὸς τὴν θεωρίαν αὐτοῦ, πολλῷ μᾶλλον τὸ ἀσυμβίβαστον αὐτῆς καταφαίνεται πρὸς τὰς νέας περὶ ποινῆς καὶ ποινικοῦ δικαίου ἰδέας, ὧν πρόμαχος καὶ ἐκ τῶν κραταιοτέρων εἶνε καὶ ὁ Liszt. Τὸ ποινικὸν δίκαιον δὲν σκοπεῖ τὴν πραγμάτωσιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἀπολύτου δικαιοσύνης, ἀλλὰ τὴν θεραπείαν τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν, ἀλλὰ τὴν ἐξασφάλισιν τῆς κοινωνίας ἀπὸ τοῦ ἐγκλήματος.[2] Καὶ ἡ ἐπιστήμη ἑπομένως, τοῦ ποινικοῦ δικαίου μόνον ἐκ τῆς ἀκριβοῦς ἐπιγνώσεως καὶ ἐπιδιώξεως τοῦ σκοποῦ τούτου ὀφείλει νὰ ὁρμᾶται ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτῆς τῇ τεινούσῃ εἰς τὴν βελτίωσιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου (de lege ferenda). Τὸ ἔργον ὅπερ ὁ Liszt ἀποδίδει τῇ ποινικῇ πολιτικῇ, τουτέστιν «ἡ σαφὴς ἀντίληψις καὶ ἡ μετ᾽ἐπιγνώσεως ἐκπλήρωσις τῆς ἰδέας τοῦ *σκοποῦ* ἐν τῷ δικαίῳ», ἀνήκει αὐτῇ ταύτῃ τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου συνταυτιζόμενον πρὸς τὸ ἔργον ὅπερ, ὡς ἀνωτέρω εἴρηται, ἀναμφισβητήτως προσήκει αὐτῇ, τουτέστι τὴν ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν ἔρευναν τοῦ δικαίου· (ἴδ. σ. 16—17). Ἡ τοιαύτη ἔρευνα ἀποβαίνει ἀδύνατος ἄνευ τῆς ἐρεύνης καὶ ἐπιγνώσεως τῶν κοινωνικῶν ἀναγκῶν καὶ ἀποτελεῖ ἓν ἀδιάσπαστον μετ᾽αὐτῆς σύνολον. Δι᾽ ὃ καὶ ὁ ἐπιφανὴς συγγραφεύς, ἵνα ᾖ συνεπὴς τῇ θεωρίᾳ αὐτοῦ, ἀναγκάζεται ν᾽ ἀποσπάσῃ ἀπὸ τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου τὴν ἐν γένει ὑπὸ νομοθετικὴν ἔποψιν ἔρευναν αὐτοῦ ἀποδίδων ταύτην τῇ ποινικῇ πολιτικῇ[3], περιπίπτων δ᾽ οὕτω εἰς τὴν σφαλεράν, καθ᾽ἃ ἀνω-

[1] Ἴδ. Lehrb. αὐτόθι.

[2] Ἴδε καὶ μελέτην μου περὶ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς (1893).

[3] Ἴδ. Lehrb. des deutsch. Strafr. § 1 II καὶ § 2. «Ἀντικείμενον τῆς

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

τέρω εἴρηται, δόξαν τῆς ἱστορικῆς σχολῆς καὶ ἰδίως τοῦ Lœning.

Νομίζομεν, ἐπομένως, ὅτι ἡ διάκρισις ἰδίου ἐπιστημονικοῦ κλάδου ὑπὸ τὸν ὅρον «*ποινικὴ πολιτική*» εἶνε πάντη περιττή. Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου εἶνε μία, ἑνιαία καὶ ἀδιάσπαστος, διττήν, ὡς εἴρηται, ἔχουσα ἀποστολήν, τὴν γνῶσιν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου καὶ τὴν νομοθετικὴν βελτίωσιν αὐτοῦ [1]. Διὰ τοιούτων δὲ ἀσκόπων διακρίσεων ἐπισκοτίζεται ἡ συνείδησις τοῦ ἀληθοῦς αὐτῆς προορισμοῦ.

Ἐξετάσωμεν ἤδη τὴν βασιμότητα τῆς ἑτέρας καινοφανοῦς τοῦ Liszt ἰδέας, ἥτις καὶ τὴν κυρίαν παρέσχεν ἡμῖν ἀφορμὴν πρὸς ἔρευναν τῆς ὅλης αὐτοῦ θεωρίας. Κατ' αὐτὴν πᾶσαι αἱ ἐπιστῆμαι, ἃς ἀνωτέρω ἀπηριθμήσαμεν, καὶ ἐπομένως καὶ ἡ *ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία* ἢ *βιολογία* καὶ ἡ *ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία* εἰσὶ κλάδοι τῆς *καθόλου* ἐπιστήμης *τοῦ ποινικοῦ δικαίου*, καὶ οὐχὶ ἁπλῶς βοηθητικαὶ ταύτῃ ἐπιστῆμαι.

Ἀληθῶς ὁ συγγραφεὺς ἐπεξηγεῖ τὴν ἔννοιαν, ἣν ἐν τῇ ἰδέᾳ ταύτῃ ἀποδίδει τῇ ἐπιστήμῃ τοῦ ποινικοῦ δικαίου, λέγων ὅτι ἐν ἐλλείψει καταλληλοτέρου ὅρου ποιεῖται χρῆσιν

ἡμετέρας συγγραφῆς, λέγει, εἶνε μόνον τὸ δίκαιον ὁποῖον *εἶνε* οὐχὶ οἷον *ἔδει νὰ ᾖ*. Ἡ *ποινικὴ πολιτική*, εἴτε αὐτὴ ἐποικοδομεῖται ἐπὶ τῆς στερεᾶς βάσεως πρακτικῆς ἐρεύνης εἴτε ἐπὶ τοῦ ἀμφιρρεποῦς ἐδάφους μεταφυσικῆς θεωρίας, δέον νὰ καταληφθῇ εἰς ἰδίαν πραγματείαν».

[1] Καὶ αὐτὴν δὲ τὴν διάσπασιν εἰς ἰδιαιτέρας πραγματείας τῶν δύο τούτων τῆς ἐπιστήμης ἔργων θεωροῦμεν μὴ συμφέρουσαν, ἄλλως τε δὲ καὶ μὴ ἐφαρμόσιμον πρακτικῶς. Δὲν εἶνε συμφέρουσα, διότι τότε μόνον ἡ ἔρευνα θέματός τινος τοῦ ποινικοῦ δικαίου δύναται νὰ θεωρηθῇ ἀρτία, ὅταν τοῦτο σύναμα ὑπ' ἀμφοτέρας τὰς ἐπιστημονικὰς ἐπόψεις ἐρευνᾶται· ὅτι δὲ ἡ διάσπασις αὕτη δὲν εἶνε καὶ πρακτικῶς ἐφαρμόσιμος, ἀποδεικνύεται ἐξ αὐτοῦ τοῦ ἐγχειριδίου τοῦ Liszt, ὅστις, καί τοι ὡς ἀντικείμενον τούτου θέτει τὸ δίκαιον *ὁποῖον εἶνε*, ἐν τούτοις δὲν δύναται ν' ἀποφύγῃ ἐν τῇ εἰδικῇ ἐρεύνῃ τῶν διαφόρων θεμάτων καὶ τὴν νομοθετικὴν ἐπὶ τοῦ δικαίου κριτικὴν ἐξετάζων οὕτω καὶ ὁποῖον *ἔδει νὰ ᾖ*.

τούτου πρὸς δήλωσιν τοῦ συνόλου τῶν ποινικῶν ἐπιστημῶν, αἵτινες ὑφ᾽ οἱανδήποτε ἔποψιν σχετίζονται πρὸς τὴν ἐπεξεργασίαν τοῦ ποινικοῦ δικαίου, τῶν sciences pénales, ὡς λέγουσιν οἱ Γάλλοι [1]. Ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν ἐπεξήγησιν ταύτην τὰ ἄτοπα τῆς θεωρίας αὐτοῦ δὲν καταπαύουσι.

Διότι πρόδηλον εἶνε ὅτι ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία ἀφ᾽ ἑνός, καὶ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀφ᾽ ἑτέρου (ὑπὸ τὴν στενὴν ἔννοιαν, ἴδε σελ. 28) δὲν δύνανται νὰ θεωρηθῶσιν ὡς κλάδοι ὁμοφυεῖς ἑνὸς καὶ τοῦ αὐτοῦ κορμοῦ, μιᾶς ἐπιστήμης, οἱονδήποτε καὶ ἂν μεταχειρισθῶμεν ὅρον πρὸς δήλωσιν αὐτῆς. Ἡ μὲν ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία ἀποτελεῖ κλάδον τῆς ἐν γένει ἀνθρωπολογίας, ἡ δ᾽ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία τῆς ἐν γένει κοινωνιολογίας, τοὐναντίον δὲ ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἀποτελεῖ κλάδον τῆς ἐπιστήμης τοῦ ἐν γένει δικαίου. Μόνον δὲ τεχνικῶς δυνάμεθα παραβλέποντες τὴν φύσιν τῶν ἐπιστημῶν τούτων καὶ ἀποχωρίζοντες ἀπὸ τοῦ κορμοῦ εἰς ὃν ἑκάστη φυσικῶς ἀνήκει ν᾽ ἀποτελέσωμεν μίαν καὶ μόνην ὁμοφυᾶ ἐπιστήμην. Τὸ ἄτοπον δὲ τοῦτο καταφαίνεται καὶ ἐκ τῶν πορισμάτων, εἰς ἃ ἀναγκαίως ἄγεται ὁ Liszt, λέγων ὅτι ἡ καλλιέργεια πασῶν τῶν ἐπιστημῶν τούτων ἀνήκει εἰς τὸν ποινικολόγον, «*οὐχὶ δ᾽ εἰς τὸν ἰατρόν, τὸν κοινωνιολόγον, τὸν στατιστικόν* [2]. Εἰς τὸν νομικόν, ἄρα, ποινικολόγον ἀνήκει καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς *ἀνατομίας*, *φυσιολογίας* καὶ *ψυχολογίας* τοῦ ἐγκληματίου, διότι καὶ αἱ ἐπιστῆμαι αὗται, κατὰ τὸν Liszt, περιλαμβάνονται ἐν τῇ καθόλου ἐπιστήμῃ, ἧς οὗτος εἶνε μύστης [3]!

[1] Ἴδε ἰδίως ἐν Zeitschrift für gesammt. Strafrechtsw. 9. σ. 455.

[2] Ἴδε Lehrb. § 1.

[3] Ἐπεξηγούμενος τὴν ἰδέαν του ταύτην ὁ Liszt ἐν Zeitschrift αὐτόθι σ. 456 λέγει· «ὑποστηρίζω μετὰ πάσης τῆς δυνατῆς μοι πεποιθήσεως ὅτι ὁ *ποινικολόγος* δὲν ὀφείλει νὰ ᾖ μόνον *νομικός*.»

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Οὕτω τὸ τελικὸν τῆς θεωρίας ταύτης ἐξαγόμενον εἶνε ἡ σύγχυσις καὶ ὁ συμφυρμὸς πρὸς ἀλλήλας ἐπιστημῶν διαφόρου ἐντελῶς φύσεως καὶ διαφόρου προορισμοῦ.

Ἡ ἐπιστήμη τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καθ' ἡμᾶς, εἶνε μία, ὡς εἴρηται, μὴ ἐπιδεχομένη διαιρέσεις καὶ ὑποδιαιρέσεις, ἓν δὲ τὸ ἀντικείμενον αὐτῆς, ἡ ἐπεξεργασία τοῦ θετικοῦ ποινικοῦ δικαίου ὑπό τε ἑρμηνευτικὴν καὶ νομοθετικὴν ἔποψιν· ἀλλ' ἐν τῇ πορείᾳ αὐτῆς ἔχει ἀνάγκην καὶ ἄλλων βοηθητικῶν ἐπιστημῶν. Τοιαῦται δὲ μεταξὺ ἄλλων εἰσὶ καὶ ἡ ἐγκληματικὴ ἀνθρωπολογία καὶ ἡ ἐγκληματικὴ κοινωνιολογία [1]. Ὁ νομικὸς ποινικολόγος ἀπὸ τῶν ἐπιστημῶν τούτων ἀρύεται τὰ χρήσιμα αὐτῷ πορίσματα, ἀλλὰ δὲν ποιεῖται ἰδίας ἐρεύνας οὐδὲ κἂν δύναται νὰ κρίνῃ περὶ τῆς ὀρθότητος καὶ ἀσφαλείας τῶν τοιούτων πορισμάτων, διότι οὐδεμίαν ἔχει, οὐδ' ὀφείλει νὰ ἔχῃ πρὸς τοῦτο εἰδικότητα [2]. Δὲν ὑποχρεοῦται ἀληθῶς νὰ παραδεχθῇ εἰκῇ καὶ ὡς ἔτυχε τὰ πρόωρα καὶ μὴ φέροντα εἰσέτι τὴν σφραγῖδα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κύρους πορίσματα τῶν τοιούτων ἐρευνῶν, ἀλλ' ὅταν τὰ ἐκ τούτων διδάγματα ὦσι θετικὰ καὶ ἀσφαλῶς βεβαιωμένα, ὀφείλει ἄνευ ἀντιρρήσεως νὰ *ὑπείκῃ εἰς αὐτά*.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

[1] Δὲν βλέπομεν, προσέτι, τίς ὁ λόγος τῆς διακρίσεως ἰδίας ἐπιστήμης ὑπὸ τὸν ὅρον *ποινολογία*· (ἴδε Liszt αὐτόθι). Διότι ἡ ἔρευνα περί τε τῆς ἀποτελεσματικότητος τῶν ἰσχυουσῶν ποινῶν καὶ περὶ τῆς σκοπιμωτέρας διαμορφώσεως αὐτῶν εἶνε ἔργον αὐτῆς ταύτης τῆς ἐπιστήμης τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ οὐχὶ ἄλλης τινὸς βοηθητικῆς αὐτῇ. Μόνον δὲ ἡ ἔρευνα αὕτη βασίζεται ἐπὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐγκληματικῆς ἀνθρωπολογίας καὶ ἐγκληματικῆς κοινωνιολογίας.

[2] Τὸ ἐναντίον ῥητῶς λέγει ὁ Liszt : Zeitschrift. σ. 457. «Ὅταν δ' ἅπαξ οἱ ποινικολόγοι ἀποκτήσωμεν τὰς γνώσεις ταύτας, δυνάμεθα ν' ἀπαιτήσωμεν, ἵνα ἐν ταῖς ἀνθρωπολογικαῖς καὶ κοινωνιολογικαῖς ἐρεύναις ὁ ποινικολόγος ἀκούηται ὡς *εἰδικὸς* (Fachmann) περί τε τῆς θέσεως τῶν προβλημάτων ὡς καὶ περὶ τῆς μεθόδου καὶ τῶν πορισμάτων τῆς ἐρεύνης.

IV

Ἀπὸ τῶν μέχρι τοῦδε εἰρημένων προβάλλουσιν αἱ ἀρχαί, ἐφ᾿ ὧν θέλομεν βασίσει τὴν διδασκαλίαν καὶ τὴν ἐν γένει ἐπιστημονικὴν ἡμῶν ἐργασίαν.

Ἀφιστάμενοι πάσης μεταφυσικῆς περὶ φυσικοῦ καὶ ἰδεώδους δικαίου θεωρίας, θέλομεν περιορισθῇ εἰς τὴν μελέτην καὶ ἐπεξεργασίαν τοῦ θετικοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐξ ἴσου ἀποσκοποῦντες εἴς τε τὴν γνῶσιν καὶ τὴν τελειοποίησιν αὐτοῦ· (de lege lata, et de lege ferenda, κατὰ τὴν εἰθισμένην ἔκφρασιν). Ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ δὲ τῶν καθ᾿ ἕκαστον θεσμῶν καὶ κανόνων τοῦ ἰσχύοντος δικαίου περιλαμβάνεται καὶ ἡ μελέτη τῆς ἱστορίας αὐτῶν. Αὕτη μὴ ἀποτελοῦσα τὸ μόνον πρὸς γνῶσιν τοῦ δικαίου μέσον, κατὰ τὴν ἐσφαλμένην τῆς ἱστορικῆς σχολῆς ἐκδοχήν, εἶνε ὅμως ἓν τῶν ἀπαραιτήτων αὐτῆς στοιχείων. Οὐδεὶς δύναται νὰ ἀρνηθῇ ὅτι ἡ γνῶσις τοῦ παρελθόντος συντελεῖ εἰς τὴν ἀκριβῆ τοῦ παρόντος γνῶσιν.

Κυρίως τὸ ἀντικείμενον τῶν ἡμετέρων ἐρευνῶν ἔσται τὸ *ἑλληνικὸν ποινικὸν δίκαιον*, ἀλλ᾿ ἡ μελέτη αὕτη συνδέεται ἀναποσπάστως μετὰ τῆς μελέτης τοῦ ἐν ταῖς λοιπαῖς χώραις κρατοῦντος ποινικοῦ δικαίου, τῆς ἱστορίας καὶ τῆς φιλολογίας αὐτοῦ. Διότι τὸ ἑλληνικὸν ποινικὸν δίκαιον δὲν εἶνε αὐτοτελὲς καὶ ἀνεξάρτητον, οὐδ᾿ ἔχει κἂν ἰδίαν ἱστορίαν, ἀλλ᾿ ἀποτελεῖ μέρος καὶ σταθμὸν τῆς ἐξελίξεως τοῦ καθόλου ποινικοῦ δικαίου, ἰδίᾳ δὲ τοῦ Γερμανικοῦ, ὡς κατωτέρω εὐρύτερον ἐκτεθήσεται. Κατ᾿ ἐξοχήν, ἑπομένως, ἡ Γερμανικὴ ἐπιστήμη ἔσται ἡμῖν πολύτιμος βοηθός.

Ἡ μέθοδος δέ, ἣ ἐν ταῖς ἐρεύναις ἡμῶν θ᾿ ἀκολουθήσωμεν, ἔσται ἡ *συστηματική*, τὸ ἑξῆς παραδεχόμενοι ἐν τῇ ταξινομήσει τῆς ὕλης σύστημα :

Πρῶτον, κατὰ τὴν γενικῶς κρατήσασαν ἀρχὴν ἔν τε τῇ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ἐπιστήμῃ καὶ τῇ νομοθεσίᾳ διαιροῦμεν τὸ ὅλον ποινικὸν δίκαιον εἰς Γενικὸν καὶ Εἰδικὸν μέρος[1]. Καὶ ἐν μὲν τῷ γενικῷ μέρει θέλομεν ἐξερευνήσει τὴν ἔννοιαν τοῦ ἐγκλήματος[2] ἐν γένει καὶ τῆς ποινῆς ἐν γένει, καθορίζοντες τοὺς γενικοὺς ἐκείνους ὅρους, οἵτινές εἰσι κοινοὶ εἰς πᾶν ἔγκλημα καὶ εἰς πᾶσαν ποινήν. Ἐν δὲ τῷ εἰδικῷ μέρει θέλομεν πραγματευθῆ ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν ἐγκλημάτων, ἀναλύοντες τὰ συστατικὰ τούτου στοιχεῖα, καὶ περὶ τῆς ἐπιβαλλομένης κατ' αὐτοῦ ποινῆς.

Τὴν διαίρεσιν δὲ τοῦ γενικοῦ μέρους θέλομεν κατὰ πρῶτον λόγον ἀρυσθῆ ἀπὸ τῶν δύο ἄκρων καὶ γενικωτάτων τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐννοιῶν, ὑφ' ἃς πᾶσα ἄλλη ἔννοια ὑποτάσσεται, τοῦ ἐγκλήματος, τουτέστι, καὶ τῆς ποινῆς. Οὕτως ἐν μὲν τῷ πρώτῳ τμήματι τοῦ γενικοῦ μέρους θέλομεν πραγματευθῆ περὶ *Ἐγκλήματος*, ἐν δὲ τῷ δευτέρῳ περὶ *Ποινῆς*[3]. Ἀναλύοντες κατόπιν τὴν ἔννοιάν τοῦ ἐγκλήματος ἐν γένει, ἀρυόμεθα τὰ συστατικὰ αὐτοῦ μέρη καὶ πραγματευόμεθα ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἑκάστου αὐτῶν, ὑποδιαιροῦντες τὸ περὶ ἐγκλήματος τμῆμα εἰς τὴν ἔρευναν I Περὶ τοῦ ὑποκειμε-

[1] Ἡ διαίρεσις αὕτη ἤρξατο ἀπὸ τῶν πρώτων δεκαετηρίδων τοῦ 18ου αἰῶνος οὐ μόνον ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς ποινικοῖς κώδιξι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, ὡς λ. χ. ἐν τῷ Codex juris Bavarici criminalis καὶ ἐν τῷ Constitutio criminalis Theresiana (ἴδε Geib. Lehrb. des deutsch. Strafr. II § 66).

[2] Περὶ τῆς χρήσεως τοῦ ὅρου «*ἔγκλημα*» ἴδε μελέτην μου «περὶ συρροῆς ἐγκλημάτων» (σ. 27. ὑποσημ. 1.)

[3] Πολλοὶ συγγραφεῖς περιλαμβάνουσιν ἐν τῷ γενικῷ μέρει τοῦ συστήματος καὶ τρίτον τμῆμα πραγματευόμενον «περὶ τοῦ ποινικοῦ νόμου» τουτέστι περὶ τῆς ἐννοίας, τῆς ἑρμηνείας καὶ τῆς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἰσχύος τῶν ποινικῶν νόμων. Ἀλλ' ὀρθοτέραν νομίζομεν τὴν κατάταξιν τῆς ἐρεύνης ταύτης ἐν τῇ εἰσαγωγῇ, διότι ἐν ταύτῃ πρόκειται κυρίως περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῶν *πηγῶν* τοῦ ποινικοῦ δικαίου, καὶ οὐχὶ περὶ τοῦ κυρίου περιεχομένου αὐτοῦ (ἴδε καὶ F. v. Liszt Lehrb. § 16 καὶ Löning. Grundriss).

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

νικοῦ μέρους τοῦ ἐγκλήματος, καὶ II Περὶ τοῦ ἀντικειμενικοῦ μέρους αὐτοῦ.

Καὶ ἐν μὲν τῷ ὑποκειμενικῷ μέρει περιλαμβάνομεν τὰς θεωρίας: Α) Περὶ τοῦ ὑποκειμένου τοῦ ἐγκλήματος, Β) Περὶ τοῦ καταλογισμοῦ ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ περὶ ἑνὸς ἑκάστου τῶν συστατικῶν ὅρων αὐτοῦ, ἤτοι, α΄) περὶ τοῦ καταλογιστοῦ [1] τοῦ ὑποκειμένου καὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τοῦτο, β΄) περὶ τῆς ὑποκειμενικῆς ἐνοχῆς ἤτοι περὶ δόλου καὶ ἀμελείας, καὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων ταύτην ἤτοι περὶ πλάνης καὶ βίας [2], Γ) Περὶ πλειόνων ὑποκειμένων τοῦ αὐτοῦ ἐγκλήματος, ἤτοι περὶ συμμετοχῆς.

Ἐν δὲ τῷ ἀντικειμενικῷ μέρει περιλαμβάνομεν τὴν ἔρευναν: Α) Περὶ τῆς πράξεως αὐτῆς καθ' ἑαυτήν, ἐν τῇ ἐξωτερικῇ αὐτῆς ὑποστάσει, καὶ ἰδίᾳ α΄) περὶ τῆς αἰτιώδους τῆς πράξεως συναφείας (Causalzusammenhang), β΄) περὶ ἀποπείρας· καὶ Β) περὶ τῆς πράξεως ἐν σχέσει πρὸς τὸ δίκαιον, ἤτοι περὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὸν ἄδικον τῆς πράξεως χαρακτῆρα, τουτέστι περὶ ἀμύνης, καταστάσεως ἀνάγκης, συναινέσεως τοῦ παθόντος καὶ προσταγῆς.

Ἐξ ἑτέρου, ἐν τῷ περὶ Ποινῆς τμήματι πραγματευόμεθα: Α) Περὶ τῆς ἐννοίας τῆς ποινῆς ἐν γένει, Β) Περὶ τῶν διαφόρων εἰδῶν τῆς ποινῆς ὁμοῦ, ἤτοι περὶ τοῦ καλουμένου *συστήματος* τῶν ποινῶν καὶ ἰδίᾳ περὶ ἑκάστου εἴδους, Γ) Περὶ τῆς ἐπιμετρήσεως τῆς ποινῆς ἐν γένει καὶ ἰδίᾳ α΄)

[1] Μὴ εὑρίσκοντες ἕτερον προσφορώτερον ὅρον πρὸς δήλωσιν τῆς *ψυχικῆς καταστάσεως τῆς δεκτικῆς καταλογισμοῦ* (ἣν οἱ Γερμανοὶ ἀποκαλοῦσι Zurechnungsfähigkeit) ποιούμεθα χρῆσιν τούτου, καίτοι μὴ ἐκφράζοντος, ὡς νομίζομεν, κατ' ἀκρίβειαν, τὴν σκοπουμένην ἔννοιαν.

[2] Ἐν τῇ ἐννοίᾳ τοῦ καταλογισμοῦ περιέχεται καὶ τρίτος ὅρος, τουτέστιν, *ὁ αἰτιώδης σύνδεσμος μεταξὺ τῆς ἐνεργείας τοῦ ὑποκειμένου καὶ τοῦ ἀποτελέσματος* (Causalzusammenhang), ἀλλὰ περὶ τούτου καθὸ ἀναγομένου εἰς τὴν ἀντικειμενικὴν τοῦ ἐγκλήματος ὑπόστασιν πραγματευόμεθα ἐν τῷ περὶ αὐτῆς μέρει.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

περὶ μεταβολῆς, ἐπιτάσεως καὶ μειώσεως τῆς ποινῆς, 6΄) περὶ ἐπιβαρύνσεως καὶ ἐλαφρύνσεως τῆς ποινῆς, ὑφ᾽ ἣν ἔρευναν ὑπάγονται καὶ αἱ θεωρίαι περὶ συρροῆς ἐγκλημάτων καὶ ὑποτροπῆς, Δ) Περὶ τῶν λόγων τῶν ἀποκλειόντων τὴν ἐφαρμογὴν τῆς νομίμου ποινῆς ἢ τῶν ἀποσβεννύντων αὐτήν.

Καὶ αὕτη μὲν εἶνε, ἐν ταῖς κυριωτέραις αὐτῆς γραμμαῖς, ἡ τηρητέα παρ᾽ ἡμῶν διαίρεσις τοῦ γενικοῦ μέρους τοῦ ποινικοῦ δικαίου· περὶ δὲ τῆς διαιρέσεως τοῦ Εἰδικοῦ μέρους θέλομεν πραγματευθῆ ἐν τῇ προταχθησομένῃ τούτου εἰσαγωγῇ.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ ἐπιληφθῶμεν τῆς ἐρεύνης τῆς κυρίας ὕλης κατὰ τὴν ὡς ἄνω ὁρισθεῖσαν τάξιν, θέλομεν *εἰσαγωγικῶς* πραγματευθῆ: Α) Περὶ τῆς ἐννοίας τοῦ ποινικοῦ δικαίου καὶ τῆς ἐν τῷ συστήματι τοῦ ὅλου δικαίου θέσεως αὐτοῦ· Β) Περὶ τῆς δικαιολογικῆς βάσεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου· Γ) Περὶ τῆς ἱστορίας τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει· Δ) Περὶ τῶν πηγῶν τοῦ ποινικοῦ δικαίου ἐν γένει, ἤτοι περὶ τῶν ποινικῶν νόμων, τῆς ἑρμηνείας καὶ τῆς κατὰ χρόνον καὶ τόπον ἰσχύος αὐτῶν, καὶ ἰδίᾳ περὶ τῶν πηγῶν τοῦ Ἑλληνικοῦ ποινικοῦ δικαίου.

Ἡ ἔρευνα τῶν θεμάτων τούτων, καίτοι μὴ ἀποτελοῦσα μέρος τοῦ κυρίου περιεχομένου τῆς συστηματικῆς ἀναπτύξεως τοῦ ποινικοῦ δικαίου, ἀποτελεῖ τὴν ἀπαραίτητον διὰ ταύτην προπαρασκευήν. Ἄνευ αὐτῆς πᾶσα περαιτέρω πορεία ἡμῶν εἶνε ἀνέφικτος.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ
007000000074

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΕΡΓΑ ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ

1) Περὶ τῆς βασιλικῆς προνομίας τῆς χάριτος. 1888.
2) Τὸ ἔγκλημα καὶ ἡ ποινὴ κατὰ τὴν ἀνθρωπολογικὴν σχολήν. 1890.
3) Περὶ συρροῆς ἐγκλημάτων. 1893.
4) Περὶ τοῦ δικαιολογικοῦ λόγου τῆς ποινῆς. 1893.

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

Τιμᾶται δραχ. 2.

Α120058